YORDANKA BELEVA

KEDER

öyküler

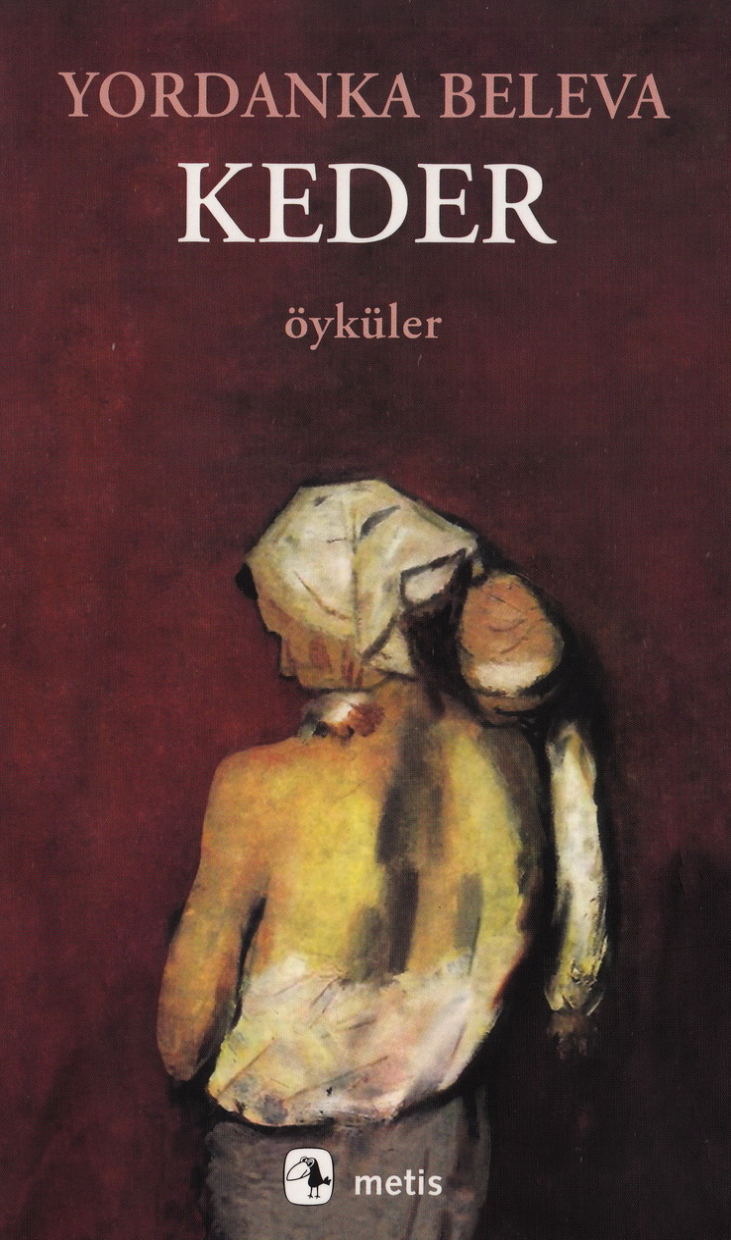

metis

Yordanka Beleva

KEDER

1977 yılında Bulgaristan'ın Tervel kasabasında doğan Yordanka Beleva, Bulgar Filolojisi ve ardından Kütüphane Yönetimi eğitimi aldı, Kütüphanecilik ve Bilgi Bilimleri alanında doktora yaptı. Edebiyat serüvenine 2002'de yayımlanan ilk şiir kitabı *Penyoari i ladii* (Sabahlıklar ve Kayıklar) ile başlayan Beleva ardından iki şiir kitabı daha yayımladı: *İ* (O, 2012) ve *Propusnatiyat moment* (Kaçırılan An, 2017). Öyküleriyle de dikkat çeken Beleva'nın, *Keder* (2018) dışında üç öykü kitabı daha bulunuyor: *Nadmorskata visoçina na lyubovta* (Aşkın Rakımı, 2011), *Klyuçove* (Anahtarlar, 2015), *Taralejite izlizat prez noştta* (Kirpiler Geceleri Çıkar, 2022). Şiir ve öyküleri birçok ulusal ödüle layık görülen ve İngilizce, Almanca, Fransızca, Hırvatça, Arapça, İtalyanca, İspanyolca ve Makedoncaya çevrilen Beleva halen Sofya'da yaşıyor.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 43544

Metis Edebiyat
KEDER
Yordanka Beleva

Bulgarca Basımı: Кедер
Janet 45, 2018

© Yordanka Beleva, 2018
© Metis Yayınları, 2024
Çeviri Eser © Hasine Şen Karadeniz, 2024

İlk Basım: Mayıs 2024

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Resmi:
Corneliu Baba (1906-1997), "Annelik".
Kapak Tasarımı: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 44865

ISBN-13: 978-605-316-320-6

Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi, mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturmaktadır.

YORDANKA BELEVA

KEDER

öyküler

Bulgarcadan Çeviren:
HASİNE ŞEN KARADENİZ

metis

Emin'in anısına

İçindekiler

Kara Toprağın Aile Portresi	11
Soy Kilidinin Açılması, 1953	15
Ev Yapımı Elma Sirkesi	19
Kısa Farlar	22
Yılbaşı Programı	25
İlk Sayfa	29
Takas	32
Sara	36
Madam Güneş	40
Yamyam Kadının Torunu	46
İpek Yolu Üzerinde Bir Kasaba	49
Aşağı	52
Resim Üzerine Kısa Bir İnceleme	55
Melek Ayakları	58
Anneannem Hakkında Noel Hikâyesi	61
Keder	65
Amin	69
Ahiretin Dikey Çizgileri	75
Toçka Nine'nin Şansı	78
Bir Bulgar Gülü	82
Notlar	87

Kara Toprağın Aile Portresi

CERRAHLAR anneannemin memesini aldıklarında, ellerini *boş yerin* üzerinde tutmaya başladı. Rahatsızlık veren bir şeyi gizler gibi. Hem bir şefkat kovuğu hem de parmaklarımızın arasından akıp giden zamandan geriye kalanı ölçme birimi olarak hatırladığım avucu, artık bir de kilise kubbesiydi. Yıkılmış bir kilisenin kubbesi. Harabenin önünde duruyor ve fresk parçalarına bakıyorduk, üzerinde doktorların geç teşhisleri ve insanların gecikmiş dualarını seçiliyordu.

Köyün kadınları, kendini nasıl hissettiğini görmeye gelirdi. Garip bir turistik cazibe merkezidir acı. Dünyanın bir yerlerinde büyük trajediler için giriş ücreti alınır. Birine yıllarca işkence yapılan evler, birilerinin topluca kurşuna dizildiği okullar, tren enkazları. Anneannemin yarasına bedava giriliyordu. Bazen ziyarete gelen kadınlara sadece kesilen memenin ağrıdığını söylüyordu, ama onlar beden-

den uzun zaman önce ayrılmış bir et parçasının nasıl ağrıyabileceğini anlamıyordu.

Dedemi birkaç kez hastaneye gönderdi – gidip ona memesini getirsin ki bahçeye gömsünler. O bahçeden yıllardır iyi mahsul almıştı. Ama meme dikilecek bir organ değildi, ondan sadece laboratuvar kültürü alınabilirdi.

Dedem doktora gitmiş ayağına yatıyordu. Özel bir belge gerektiğine dair yalanlar uyduruyor, bazen de sürenin dolduğunu söylüyordu, ama bu oyalama taktiklerini uzun müddet sürdüremedi. Bu yüzden bir seferinde eve kasaptan alışveriş yaparak döndü. Değerli gıdayı dövmeye başladı, her vuruşla daha acımasız oluyordu, eti derman bulmak için dövüyordu ama tedavi yöntemi işe yaramadı. Dışarıdan kışlık, örneğin isli sucuk hazırlayan gayretli bir evsahibine benziyordu. İsli sucuğun da en güzeli, harı geçmiş ateşin dumanında yapılır. Eti kedilerden ve anneannemden uzak tuttu, ta ki yeterince kuruyup *cansız memeye* benzeyene kadar.

Köpek Karaman'ın mezarına yakın bir yere küçük bir çukur kazdılar. Kuru eti içine yatırdılar. Tören havası yoktu. Anneannem için önemli olan, tüm parçalarıyla bir arada olmaktı; bedeninden bir şey eksik olursa bu dünyadan ayrılamayacağına inanıyordu. Dedem için önemli olansa onun son arzusunu –*bütün* olmak– yerine getirmekti.

Memesinden sekiz yıl daha uzun yaşadı anneannem.

Bu süreçte çok sohbet ettik. *Hiçbir şey olmamış gibi* davranmaya çalışıyorduk. Durumu sohbetle maskelemeye çalışıyorduk. Yine de maske her seferinde yırtılıyordu:

Partizan Vela Peeva'nın kesilen başı hakkındaki şarkıyı hatırlayıp hatırlamadığımı soruyordu aniden; dedem yabancı birinin memesini getirmiş, başka bir kadın da şimdi onu arıyor olabilir mi diye kurguluyordu; ona bir kez daha dikkatlice bakmamı, sol tarafında bir kız bedenine sahipken sağ tarafında nasıl da çökmüş bir ihtiyar gibi olduğunu görmemi istiyordu. Konuşmalarımız da öyle olmaya başladı – sol tarafta yankı vardı, sağda ise ona eşlik eden sessizlik.

Memesinin defnedildiği yere hiç gitmezdi. Terk edilmiş tüm mezarlar gibi onu da çok geçmeden kendiliğinden biten otlar kapladı. Bir seferinde hayatı boyunca bahçeye nasıl özen gösterdiğinden söz etmişti – yabani ot çıkmasın diye sabahtan akşama kadar çalışırmış, çünkü yabani otlar bahçenin kanseridir, yararlı bitkileri hemen ele geçirip öldürürler. Sağlığıma da bahçe gibi bakmam gerekirdi, dedi. İyi bir bahçıvan olmamı söyledi.

Bazen toprağa neyi gömdüğümüzü söylememekle haksızlık mı ettik acaba diye düşünüyorum. İki kuzenle ilgili bir röportaj seyretmiştim, loto biletlerini kazanan sayılarla eşleşecek şekilde doldurup piyango idaresini kandırmaya çalışmışlar. Ama ikramiyenin onayı için bilete ait tüm parçaların –elle doldurulan fişle birlikte karbon kopyasının da– mevcut olması gerektiğini unutmuşlar. Dedem iyi bir suçlu, dedim içimden: Anneannemin parçasını öyle bir değiştirdi ki, kadıncağız en büyük kaybını yaşarken bile kendini kârlı hissetti. Ama buradan iyimser bir hisse çıkarılabileceği söylenemez.

İyimser teorileri, hele de şu bayat, yarısı dolu bardak zırvalarını sevmem. Muhtemelen yarısı boş sütyenin ne olduğunu gördüğüm içindir.

Evdeki boş sütyenler, uzun zaman önce kurumuş bir süt yolu galaksisine[1] ait arkeolojik bulgulardır. Başka bir yerde, anneliğe yumuşak bir iniş yapmanın izleri, teslim olmuş çocukluğun beyanıdır. Ama tüm boş sütyenler hüzünlüdür: Bir şey gitmiştir, onu biri takip etmiştir. Ve kalbin kayıplarını telafi edip onun diğer yarısını yapay yoldan dolduracak bir dolgu malzemesi henüz bulunmamıştır.

Şu sıralar çürümüş eti gömdüğümüz yerin yakınında garip bir bitki baş gösteriyor. Hoşuma giderse ona anneanneavutanotu ismini vereceğim.

Soy Kilidinin Açılması, 1953

DÜNYAYA bir tomar anahtar sayesinde gelmişim. İşte hikâyesi.

Dedem dul kaldığında, kederin yol işaretleri –vefat eden eş, yetim kalan ufak bir çocuk, hasta yatalak anne, yitirilen gençlik, bulunamayan umut– kafasını karıştırdığından, ilkin hangisine üzüleceğini bilememiş, çemberler çizerek dönüp durmuş.

Ama bir insanı uzun süre çember çizmeye bırakırsanız, başı fırıldağa döner ve bir daha asla geri dönemeyebilir. Bu yüzden dedemin yanına yakın ve uzak akrabalar gelmeye başlamış. Ona acı acıdır, ama kendine bir eş bulman lazım diyorlarmış, çünkü çocuğun anaya, evin de bir hanıma ihtiyacı varmış. Dedem dinler ve hiçbir şey demezmiş, insanlar söylemese de bilirmiş – çocuk yetiştirilir, ev temizlenir, ancak sevginin yeri doldurulamaz. Sonra kendisine söylenenlere kulak asmamaya başlamış ve var gücüyle işine sarılmış.

Her sabah sürüyü dışarı çıkarırmış ve aman sürüden tek bir hayvan bile ayrılmasın, aman iyi otlak bulayım, akşamüzeri suya yakın olayım, sağ salim döneyim derken akşam çökermiş. Günler böylece koyun sayar gibi geçmiş, ama bu kalbini uyutmuyormuş. Sanki tetikteymiş ve bekliyormuş.

O sıralarda, yakınlarda başka bir köyde babaannem de küçük bir çocukla yapayalnız kalmış. Dobruca'yı yeni ikiye bölen uluslararası antlaşma, sağlam aile bağlarını da parçalıyormuş – babaannemin kocası bir Rumen kadınla kaçmış. Muhtemelen tam o sıralarda babaannemin kalbi harap edilen vatan toprağına benziyordu: kuzeyde, acısı sönmeyecek olan; güneyde, kaçınılmaz olan; aralarında da zorla çizilen sınır çizgisi. Babaannemi o sınırda yaşar ve iki hayatının kan akışında karışmasına engel olurken hayal ediyorum.

Derken dedem bir koyun kaybetmiş. Onu birkaç köyde aramış. Koyunu ararken babaannemi bulmuş.

Onu uzaktan görmüş ve yeterince yaklaşmaya cesaret edememiş. Onu soruşturmuş, sonra da uzun bir süre ne yapacağını bilememiş, koyunu da, evine, hayatına geri dönmesi gerektiğini de tümüyle unutmuş. Ve yeniden çember içinde dönmeye başlamış. Onu çemberin dışına çeken tek şey babaannemin güzelliğiymiş, ama sadece birkaç saniyeliğine. Sonra böyle bir güzelin kalbinin çoban değneğiyle kazanılamayacağı düşüncesi onu geri gönderiyormuş. Diğer çembere.

Çemberler ikiye çıktığından, dedemin uykuları kaç-

mış ve epey zayıflamış. İnsanın hayatında dikkat etmesi gereken günler vardır, çünkü çemberler çabuk çoğalır. Her zaman dokuza ulaşmazlar, ama ortaya çıkmaları bile daima kendine has bir cehennemdir. Yine de insanın batmayı göze alabilmesi için, onu yukarıya çekecek bir el olmalı. Ama dedemin annesinin elleri yıllardır felçli, çocuğununkilerse çelimsizmiş, bu yüzden dedemin kendine sıkı sıkı tutunması, kendini yukarıya çekmesi ve çaresizliğin üzerinde kalması gerekiyormuş.

Durmadan babaannemi düşünüyormuş. Onu ne kadar çok düşünürse, babaannem o kadar gerçek oluyormuş, dedemin evine giriyor, hayatının sonuna kadar orada kalıyormuş. Bu şekilde zihninde hayatının sonuna birkaç kere gelmiş olmalı – ve gidip onu eş olarak isteme cesaretini de bu sonlardan toplamış olsa gerek.

Ama bu cesarete giysileri yetmemiş. Poturlarla olmazmış, dedeminse dolabında pantolon yokmuş, dolabı da yokmuş. Ama kasabada dükkânı olan varlıklı bir kardeşi varmış. Yardım istemeye gittiğinde, kardeşinin cevabı netmiş – ona ödünç takım verecekmiş, yeter ki tekrar satılabilmesi için aldığı gibi geri getirsin.

Dedem tereddüde düşmüş. Bir kadını kıyafetle etkilemek, kıyafetsizken onun karşısında ömür boyu güvensizlik hissetmek anlamına geliyormuş. Hediye bakmaya başladığında kararsızlık daha da artmış – babaanneme ne götürmeli? Takı mı, elbise kumaşı mı, elbise mi? Farklı farklı şeylere dokunuyormuş ama hem güzelliğine layık değillermiş hem de çok pahalılarmış ve gerçeği doğrulamaktan

başka bir şey yapmıyorlarmış: Eğer bugün birinin karşısında zengin gibi davranırsan, yarın onunla çok daha fakir olursun. Dedem fakirliği ve tereddütleriyle birlikte dükkânda saatlerce kalmış, öyle ki satıcı sonunda, ne istersen al ama bir an önce kaybol demiş.

Sonra dedem bir tomar anahtar almış, çünkü anahtarlar bu dünyadaki en dürüst şeylerdir: Ait oldukları kapıları kaybettiğinizde bile sizinle kalır. Ve şimdiden adımlarını babaannemin gururlu sahibi olarak atmaya başlamış. Ona doğru yürüyor ve o anahtarlarla olmadığı biri gibi davranmak zorunda kalmayacağını düşünüyormuş. Anahtar tomarı şıngırtısı varlıklı olduğu anlamına geliyormuş (bu kadar çok anahtar ancak çok sayıda kapı için olur, çok kapı da çok mülk anlamına gelir), yine de babaannemin bu kadar aptal olmasını hiç istemiyormuş.

Babaannem de dedemin kötü bir insan olmasını istemiyormuş. Meğer o da dedemi çoktan soruşturmuş – ilk karısı neden ölmüş, mezarına sık sık gidiyor mu, hasta anasına bakıyor mu? Ve daha anahtar tomarını görmeden, ona ait olmadığını biliyormuş. Ama babaannem çok daha fazlasını biliyormuş: Yanında başkasının anahtarlarını taşıyorsan, bu hayatta bazı kapılar senden esirgenmiştir, ama kalan tüm kapılar sana ait olabilir.

Ona kapıyı açmış, gülümsemiş ve *çocuğunu getir, bakalım benimkiyle anlaşacaklar mı*, demiş. Çocuklar oyuna koyulmuş, kalpler de. Bir yıl sonra babam doğmuş.

Ev Yapımı Elma Sirkesi

KARDEŞİM BELÇO'yu yavaş yavaş, Ruhlar Günü'nden Ruhlar Günü'ne tanıyordum. Babaannem beni mezarlığa götürüyordu, *yeri* gösteriyordu ve *abin burada* diyordu.

O zamanlar çok sorum vardı. Bana onu anlattıkları gibi ona da beni anlatan biri var mıydı? Şimdi onun yanında da ona *küçük kız kardeşin burada* diyen babaannesi var mıydı? Ve *bizim* babaannemiz benim yanımdayken başka babaannesi nasıl olurdu? Ancak öldüğümde görüşebilecek idiysek, neden ona her sarılmak istediğimde ölüyordum?

Dedem vefat ettiğinde sanki biraz rahatlamıştım. Uzun süre bir tek onun sorumluluk üstlendiğini düşündüm – kardeşim yalnız kalmasın diye bilerek ölmüştü. Bu şekilde *bölünmemizin* bir mantığı vardı: Abime dedemin ismini vermişler, bu yüzden beraberler; bana babaannemin ismini vermişler, biz de onunla toprağın *diğer tarafındayız*.

Abim olmasına rağmen daima benden küçük kaldı. Ömrüm onun saatlerini uzun zaman önce aştı. Zaten pek fazla değillerdi. Doğmuş, ağlamış, sonra susmuş. Onunla

ilgili anılarım yok, sadece hayal gücüm var. Yıllar geçtikçe annemin ve babamın anılarını sahiplenmişim. Bu anılar aynı değil ama aynı derecede acı. Hangisinin anneme, hangisinin babama ait olduğunu çok iyi biliyorum – aralarında ayraç olarak tek bir hastane penceresi var.

İç tarafında annem. Çok genç ve çok güzel. Doğum sancılarını düşünmüyor. Tarifsiz mutluluk içinde – anne olmuş ya. Pencerenin dış tarafında ise babam. Ayakta zor duruyor. Gece boyunca içtiği ve içki ısmarladığı için değil. Çocuğunun öldüğünü yeni öğrenmiş, doktorlar onu kurtaramamış. Onun yerine annemin ruhunu kurtarmak esmiş akıllarına, acı haberi *erteleyerek*. Bunu nasıl söyleyeceğimize karar verene kadar ona başka birinin bebeğini verdik, demişler babama.

Bir seferinde kış boyunca aynı hastanede yattım. Toparlandığımda doğumhanenin yerini sordum. Pencerelerinin altında dolaştım ve taş atmayı çok istedim. Bunu yapamazdım, çünkü bana ait olmayan bir hatırada pencerenin arkasında henüz annem olmamış annem duruyordu. İlk göz ağrısı vasfını taşımama rağmen henüz doğmamıştım.

Bazen o yabancı bebeği dakikalar ölçeğinde düşünüyorum. Babamın oğlu olmadan annemin oğlu olduğu zamanı. Stüdyo ile dışarıdaki hayatın örtüşmediği bir canlı yayındaki gibi. Bir askerin cenazesinden sonra cepheden gelen mektubu gibi. İnsanların ve şeylerin zamanında yer değiştirmesi, sanki tüm felsefe bunda yatıyor.

Bazen kendimi doktorların anne babama moral olsun diye merhametlerinden verdiği o yabancı bebek gibi görü-

yorum. Oğullarının yerine geçmeyi, aynı anda abim ve onun kız kardeşi olmayı başarabildim mi?

İki kardeş birbirimizi nasıl tanıyacağız, bunu da düşünüyorum. Ortak çocukluğumuz ben ölünce mi başlayacak? Onun da benimle ilgili hayalleri var mı ve beni ölü olarak nasıl hayal ediyor? Dünyanın bir yerinde beş dakikalık bir erkek kardeşimin olabileceğine, gökyüzünde bir yerlerde bir meleğimin olabileceğine dair umut ve teselli bulduğum zamanlar oluyor. Bazen buna inanmıyorum ama miras aldığım merasimleri yerine getiriyorum. Sağlık ve huzur için mum yaktığımda yaptığım gibi.

Mezardaki erkek kardeşimin huzuru için. Birkaç dakikalığına annemin kollarında kalan bebek için. Ve hem erkek kardeşim olan hem olmayan üçüncü biri için. Üç kardeş ve altın elma masalının karışık okunmuş hali – altın kardeşim ve üç elma.

Onlarla tüm hayatı açıklayabilirim. İlk elma doğum yapmanın sevinci için. İkincisi ebeveyn olmamanın üzüntüsü için. Üçüncüsü ise birinde de, ötekinde de ne kadar yalnızlık olduğunu hatırlatmak için.

Kısa Farlar

ANNEMİ EN SON otuz yıl önce gördüm, elime iki leva sıkıştırıp bir kamyona bindi. Bu anının faizi, o iki levayı bankaya yatırmış olsaydım alacağım faizden daha düşük. Belki bu yüzden hiç anaya küfretmem.

Yıllar boyunca nerede olduğunu hiç sormadım. Dünyanın her yerinde olabilirdi veya artık hayatta olmayabilirdi. Bazen ona bir şeyler söylemek istiyorum, o zaman yukarıya, yıldızlara doğru bakıyorum. Gerçi ben annemi daha çok kaymış bir yıldız olarak düşünürüm, kaymış ve dünyaya düşmüş. O kamyona binmesinden önce görmüştüm düşüşünü. O zamandan beri yıldız kayarken dile getirilen dileklerin gerçekleştiğine inanmıyorum.

Adımı, alay edercesine Zvezdelin[2] koymuşlar. Ama adım yıldızlardan gelmiyor. Todor Jivkov'un sesini ustaca taklit eden birinin adını taşıyorum. Zvezdelin benim için çifte anlamlı bir burç falı gibi. Babamın açıklaması, her şeyin taklit olduğu zamanlarda doğmuş olmam. Bense adımın yıldızlarla haydut Delyu'nun[3] birlikteliğinden gel-

diğini söylüyorum: zvezda-delyu. Evet, babamın iyi bir mizah duygusu vardı. Başka duygusu da yoktu. Annem o sürücüyle kaçtığında, babam tek duygusunu kaybetti. Sonraki yirmi iki yıl boyunca duygusuz yaşadı. Sadece bazen sinek öldürdüğünde onlara annemin ismini verdiğini hatırlıyorum. Stoyana. Bu adı anneme durması, kalması için vermişlerdi.[4]

Alıp başını gittiğinde, babam uzun süre onun artık olmadığına inanmak istemedi. Bense bir zamanlar bizimle yaşamış olmasına inanamıyordum. Diğer anneler gibi bir anne değildi. Sonbahar yapraklarına benzerdi. Bana ve babama her baktığında solardı. Sonra bize bakmayı kesti. Anaokulunda beni *bu çocuğun ona bakacak annesi yok mu* sözleriyle karşılayıp bu sözlerle uğurluyorlardı.

Hansel ve Gretel hakkında çok sevdiğim bir kitabım vardı. Anneme okuması için yalvarırdım. Kitabı eline alır ama açıp karıştırmazdı. Bakışı sayfaların üzerinde olmazdı. Benim ve masalın dışında bir yerlerdeydi. O zamanlar, Hansel ve Gretel'in yanı sıra, annemin bakışını üçüncü kayıp çocuk olarak düşünürdüm. Onu o korkunç ormanda hayal etmeye çalışırdım. Herhalde bizden ilk kez kaçtığında, bakışı evin yolunu çabucak bulmuştu. Etrafa işaretler saçmıştı, kolayca dönmüştü. Ama sonra kayboluşun daha da içine ilerlemiş, çektiği açlık ve susuzluğu sadece yabancının şeker evinde giderebilmişti. Acaba annemin orada başka bir çocuğu var mı, acaba onu benden daha mı çok seviyor, ona masal okuyor mu? Kendime böyle sorular soruyordum.

Bir keresinde bana *seni o zaman kaybetseydim şimdi özgür olurdum* dedi. Bana mı söyledi bunu yoksa diğer bakışından olan diğer çocuğuna mı? Bugün bile bilmiyorum. Ama sanki üçümüzün –ben, annem ve bakışının– aynı anda aynı yerde bulunduğumuz tek andı.

Onu haklı çıkarmayı o kadar çok denedim ki, şu anda çocukluğumu bir talim sahası, annemi ise oradaki dayanıksız bir filiz gibi görüyorum. Belki onu çocuksu gözyaşlarımla sulamışımdır.

Kaçırdığı bakışı bazen zihnime musallat oluyor. Sadece dikiz aynaları sağlam olan terk edilmiş hurda bir otomobil gibi. Kasabanın çıkışında vardı böyle bir araba, içinde oynardım. Bir keresinde yıldırım düştü ve arabayı tuzla buz etti. Ondan hiçbir şey kalmadı. Böylece iki kez öksüz kaldım.

Belki bir gün araba hurdalığı açarım. Annemin anısını yaşatmak için.

Yılbaşı Programı

HER YILIN SONU daima mutlulukla doluydu. Tanrı Baba yasaktı ama masumlara karşı cömertti – ilahi değişim yoluyla bizlere Ayaz Dede[5] olarak görünürdü. Hem de birkaç kez: Annemin işyerindeki Ayaz Dede, babamın işyerindeki Ayaz Dede ve sonunda, yılbaşı gecesi üçüncü bir Ayaz Dede evlerimize gelirdi. Ve o zamanların tüm kodamanları gibi *kendini evinde hissederdi.* Buna herhalde farklı tezahürlerinin aksesuarları da yardımcı oluyordu – bir seferinde komşunun güçlü sesine sahipti, başka bir zaman pelerininin altından dedemin eşofmanı görünürdü, veya tam o şenlik ânında kısa süreliğine ortadan kaybolan babamın çorapları ve terlikleriyle gelirdi. Aslında Ayaz Dede daha ziyade annelerimizin her yıl katıldığı bir yarıştı ve hediye paketine sarılmış gizemli nesnenin yarıştaki değeri, öncesinde iş seyahatine çıkıp çıkmadıklarına bağlıydı. Yeni mal gelen bir mağazada tezgâhtar kadına sözlerini geçirip geçiremedikleri, hatta büyükanne ve dedelerimizin aile

geçmişleri bile önemliydi. Güzel bir yılbaşı gecesi için her şey önemliydi anlayacağınız.

Ve işte buradayız, mutlu küçük Bulgarlar, ben ve kız kardeşim. Ebeveynimizin yılbaşı armağanlarını artık almışız – annemin Ayaz Dede'sinden bebek, babamınkinden yapboz takımları gelmiş ve sonuncusu yani ev Ayaz Dedesi ne getirecek diye kalbimiz heyecanla atıyor. Atışlar arasında birkaç sarma da sarıyoruz – yılbaşı yemeğinin hazırlanmasına yardım ediyoruz. Öğle vakti, ama açlığımızı akşam yemeğine saklıyoruz: Yılı ne kadar zengin karşılarsan, o da sana o kadar cömert olur. Açlığım kız kardeşiminkiyle birleşiyor, ortak açlığımız masadan uzaklaşıyor ve kendinden geçmiş halde yılbaşı ağacına bakıyor. Oraya saatler içinde *gerçek hediyeler* gelecek, *gerçekten* dilediklerimiz ve *gerçek* Ayaz Dede'den dilediklerimiz. Sadece yılbaşı gecesi gelen dedeyi gerçek kabul ediyoruz. Kız kardeşimin dileğini biliyorum – mektubunu ben yazdım sonuçta. Gerçekleşmesinin yolu da yok, biliyorum: Daha dört yaşında, henüz okula gitmiyor ama benim gibi *çavdarçe*[6] olmak istiyor. Bak, benim dileğim gerçekleşebilir. Ben kendime dağcılık malzemesi sipariş verdim, bu yıl bir Bulgar Everest'i fethetti ve ben de onun gibi olmak istiyorum. Antrenman yapmak için ekipmana ihtiyacım var. Daha bilmiyorum ki *dağımız yok*, Dobruca'da dağcı doğmaz, düzlükte insanlar başka alanlarda sivrilir.

Şimdilik sadece kız kardeşimin yanında boyumla sivriliyorum. Gerçi *diğer odada* olanları hissetmek için sivrilmene gerek yok. Annemle babam kavga ediyor. Hem de

başkalarının mobilyaları yüzünden. (Nasıl olabilir ki, biz kız kardeşimle en azından kendi oyuncaklarımız için kavga ediyoruz.) Annem babamın ne kadar iyi bir insan olduğunu anlamıyor, birilerine dolap taşımalarında yardım etmeye gideceği için onunla gurur duyacağı yerde ona bağırıyor. Küçüğüm ve birini böyle çağırdıklarında, dolabın sadece bir arkadaş tayfasıyla içip sarhoş olmak için bahane olduğunu anlamıyorum.

Çıkarsan, beni burada bulamazsın. Annemin camsı kırılgan sözleri yılbaşı ağacı süsleri gibi havada asılı kalıyor. Yılbaşı ağacı daima yeşildir, okulda bunu öğrettiler. Demek bu kavga da *evergreen*[7] kalacak ve onu birbirlerine uzun süre hatırlatacaklar, biz de onları her seferinde dinleyeceğiz. *Yılın Şarkısı* misali. İşte, babam çıkıyor. Hatta akordeonunu bile alıyor, herhalde dolabı taşımak için ona ihtiyacı olacak. Şimdi artık kaçınılmaz olan gerçekleşmek üzere – evde her an masa tenisi başlayabilir. Ev sporu: Yemek pişirirken annem babaanneme kinayeli ifadeler gönderecek, babaannem topu ona iade edecek. Maç uzun sürecek ve sonunda –hep olduğu gibi– seyirciyi ikiye bölmeye çalışacaklar. Seyirci de sadece ben ve kız kardeşim.

Bölünmeden el ele tutuşuyoruz, eski yılla yeni yılın arasında ve ebeveynimizin arasında suçlu suçlu duruyoruz. Saatler geçiyor olmalı, bilmiyorum. Yılın son günü daima çok uzun olur. Ortalık sessizleşiyor – masa tenisi maçı bitmiş, toplar kaldırılmış. Yatağımızı hazırlıyorlar ve bizi yatmaya teşvik ediyorlar, *bu yıl Yeni Yıl olmayacak.* Ama nasıl olmaz? Şimdi gerçekten ağlıyoruz. En azından

Pamuk Prenses gelsin, nedenini anlatsın. Ve artık Ayaz Dede'den nefret ediyoruz. İsmi bile tuhaf, insanda nefret uyandırıyor. Maraz Dede gibi.

Kız kardeşim uyumuş. Ben uyanığım ve bekliyorum. Bir yerlerden akordeon sesi geliyor, demek babam yakınlarda. Gülüşler de duyuluyor, demek kutlama da yakınlarda. Ama ikisi de bu yıl bizi es geçiyor. Ben de hayalimi es geçiyorum – artık dağcı olmak istemiyorum. Bana ne, en yüksek zirve fethedilmiş. Daha sıcak ve daha barışçıl bir şeyle uğraşırım. Masa tenisi hakemi bile olabilirim.

Geceyarısma doğru giriş kapısının tıklatıldığını duyuyorum. Yeni Yıl olmalı. Pencereden bakıyorum – bir adam.

Bu anıda adamı Ayaz Dede ile değiştirebilirim. Ama yapamam, çünkü artık biliyorum – Dobruca o kadar düz değil. Ve çok şükür babam akordeon kılıfını kızak gibi sürerek eve dönmüş. İyi ki aşağıda yaşıyoruz: Sadece aşağıdayken her şey gerçekten yukarıdan iniyor.

İlk Sayfa

EVLENMEMİŞLER, çünkü bir yılları eksikmiş. Tam olarak bu kelimeyi kullandı. Eksik. Tıpkı börek için yirmi sekiz stotinka[8] veya ev için iki milyon eksiğinizin olması gibi. Tıpkı aniden aklınıza tatlı yapmak estiğinde, bazen un veya başka bir malzemenin eksik olması gibi. Ama bu aniden akla gelen bir şey değilmiş. Bu düğünü planlanmışlar. Bir yıl sonrası için. Sonra o yıla bir şey olmuş. Onu bir şey içine çekmiş. Kışla mı, hapishane mi, ya da başka şehre tayin. Eksik yıl, peşinden tuhaf bir zamanı sürüklemiş. Böylece bugün hem geliyormuş, hem gelmiyormuş. Ve tüm günler böyleymiş. Eksi bir gün, eksi bir yıl, eksi sonraki yıl, eksi bir hayat.

Matematiksel olarak konuşursak, eksik yılların birikmesi hayatımızı sıfırlar. Tabii her negatife karşı iki pozitifle büyük bir artı elde etmişseniz, o başka. Ama gazete karıştırmak insan kalbinin matematiksel sınırlarını hiçbir şekilde ifşa etmez.

Sırrını bana emanet ettiğinde –*geçen yıla ait ilk sayfa başlıklarına göre yaşıyorum*– neler olacağını henüz bilmiyordum.

Bu yaşlı adama bağlanmıştım. Kütüphaneye her gün gelirdi. Öyle sessiz ve göze batmayan biriydi ki, ara sıra sayfaları karıştırmasa görünmez sanılabilirdi. Bazen yıpranmış bir deftere not alırdı, bazen bir makalenin fotokopisini çektirmeye giderdi, ama çoğunlukla gülümserdi. Bana değil. Aslında hiç kimseye değil. Veya varlığı sadece eskimiş gazete manşetlerinde mümkün olan birine. Gizemlidir okur gülümsemesi.

Bazı insanlarda gizem tırnak altındaki pislik gibidir, varlığını hayal edecekleri veya sadece kendilerinin görebildiğini sanacakları kadar yani. Başkalarında, sıradan olanı egzotik hale getiren alışılmadık bir baharattır. Kakuleli ekmek. Bazılarında ise insanı suç ortağı yapan cazip bir çılgınlıktır.

Ve işte buradayım: Cezbedildim, suç ortaklığı yapıyorum. Kendisi henüz ortada yok, ama geçen yılki gazeteler onu bekliyor. Zamandan tasarruf ediyorum. Onun için zaman önemli, yoksa iki yılı bugüne nasıl sığdırır? Geçen yıla ait bugünü nasıl yaşar? Zamana karşı bu istifçi tutum hoşuma gidiyor – yazılmamış bir mektubun barındırdığı müze, bir kuaförün herbaryumu, çamaşırların anlattığı öyküler arasında bir kitap ayracı. Coğrafya derslerimizi hatırlatıyor bana, öğretmen mekânı zaman olarak düşünmemizi isterdi: çocukluğumuzdaki dağ ve şimdiki hali, rüyalarımızdaki ırmak ve 27. sayfadaki ırmak, filmlerdeki şehirler ve içlerinde olduğumuz halleri. Coğrafya saatinde saatlerin coğrafyası.

Ve şimdiki yaşlı adam. O, *geçen yıla ait bugünkü ha-*

yatımız. Değişik bir yarış. Kestirme yollardan yavaşça geri dönüş yarışı. Dirilen kalıntılar, hafızanın sadakası. Ne güzel bir ıstıraptan ne de zamanı tekrarlarla uzatma arzusundan şüpheleniyorum. Cesetler, tartaklanan doktorlar, dövülen milli takımlar, protestocular veya karşı protestocular hakkındaki bu ilk sayfalarla mümkün değil bu. Belki de beybaba yeni tür bir tarih felsefecisidir, dört mevsimlik anılar uydurma konusunda uzmandır. Mevsimler daima eksiktir, ama yine de... Eksik kalan yıl yüzünden, hayatını o kadınla birleştirip bir düzen kurmayı, ilk sayfalardaki gibi bir hayat kurmayı istiyordur belki: Eğer onu yaşamış olsalardı şöyle görünürdü, gibisinden.

Daima öğle sonrasının erken saatlerinde ayrılıyor. Muhtemelen geçen yıla ait bugününü o anda yaşamaya başlıyor. Veya onu daha okuma odasında, okurken yaşıyor. Benden kütüphane profilcisi olmaz. Manşetlere inanmam. Özellikle de geçen yıla ait olanlara.

Tamamlanmamış okur portresi bu hikâyenin sadece ilk versiyonu, daha uzun olanı.

İkincisinde beni tutukluyorlar.

Önümüzdeki yıl biri bugünün gazetelerini isterse, ilk sayfalarında belki bir okuru uydurulmuş başlıklarla oyuna getiren bir kütüphaneci kadının haberi olacaktır. Bilgileri öyle değiştiriyormuş ki, ilk aşk uğruna yapılan intihar saldırılarına dair imalar belirmiş birkaç gün üst üste.

Takas

DAFİNA TEYZE öldü ve ben bu hikâyeyle ne yapacağımı bilmiyorum. Onu bir cumartesi günü sipariş etmişti. *Ben senin kahve falına bakacağım, sen de benim için bir hikâye yazacaksın, takas edeceğiz.* Ona göre takas insanlar arasındaki en dürüst ilişkiydi – verirsin ve alırsın. Hatta kendisi de dünyaya takas usulü gelmiş: Doktorlar babasına bebek için mi yoksa anne için mi savaşalım diye sormuşlar. Verirsin, alırsın – bu dünyada hiçbir şeyin, unutulmak hariç, bedavadan gelmediğini tekrarlamayı severdi.

Yıllardır unutulmuş durumda. Çocukları dünyanın bir yerlerine dağılmış, evlerine ne büyük bayramlar ne de vicdanın küçük tereddütleri vesilesiyle geliyorlar. Mektup yazmıyorlar, aramıyorlar. Posta kutusuna yılda bir kez giren tek şey vergi tebligatı, ara sıra da reklam broşürleri. Onlara seviniyor – birileri karşılığında bir şey istemeden ona bir şey veriyor.

Dafina Teyze dört yıldır komşum, her cumartesi kahve içiyoruz. İçiyoruz ve –onun dediği gibi– birbirimize ya-

lanlar söylüyoruz. Kandırmacanın bedeli yüz küsur dakika: kahveyi pişirene kadar, içip şekilleri yorumlayana kadar bakmışsın öğlen olmuş. Bazen öğle yemeğimizi birlikte yiyoruz. Tüm haftayı bu cumartesi saatleri için yaşadığını biliyorum – zarif ve düşünceli bir insan, cumartesiden önce kapıyı çalmaya tenezzül etmiyor. Altı gün boyunca görünmez yaşıyor – evinde olup bitenleri tencere, açılan musluk ve ayak seslerine göre tahmin etmeye çalıştım, ama işitme duyumu zorladığımda bile onları hiç algılayamadım. Televizyonu özellikle açmadığını biliyorum. Oğulları Bulgaristan'dan ayrıldığında haberler onu üzmeye başlamış, çünkü her haberden sonra çocuklarının *orada* olabileceğini düşünüyormuş. Hele de *Dünyada ve Bizde* yazısının ekranda belirmesi ona bilhassa acı veriyormuş, bir taraftan oğulları dünyada olduğu, öbür taraftan hayatında artık uzun zamandır *biz* sözcüğü olmadığı için. Ve ne dünyaya inanıyormuş ne de biz sözcüğüne.

Bana inanıyor. Buna rağmen bana talimatlar verdi – hakkında yazdığımda, gerçek adıyla yer almalıymış ve kendimden hiçbir şey eklememeliymişim, öykü gerçekçi ve doğru olmalıymış ki insanlar onun kesinlikle Dafina hakkında olduğunu tahmin edebilsin. Bıyıkları olduğunu söylemekten çekinmemeliymişim – öyküyü okurken sanki biri resmine bakıyormuş gibi olmalıymış.

Çoktan tamamlanmış bir resme iç çekişleri ve gözyaşlarını nasıl eklerim – ve aralarındaki uzun sessizliği? O kadar uzun ki, başlığı silinmiş bir metin için sayfa ayracına dönüşmüş. Ama Dafina Teyze'nin resmine eklemeler yap-

mamı yasakladığını unutmamalıyım, bu yüzden öykü yetmiş dört yaşında, orta boylu, dar omuzlu ve bacaklarında varisleri olan bir kadın hakkında. Kahverengi gözleri ve gür beyaz saçları var. Bu şekilde tasvir edildiğinde onu kayıp ilan etmişiz gibi geliyor kulağa, ama tahmin ettiğiniz gibi, bu öykü sadece onun kayıp oğullarını arıyor. Öyküyü okuma ihtimalleri, annelerini arama ihtimallerinden daha yüksek.

Paskalya için ararlarsa veya gelirlerse, Dafina Teyze ile saçını boyayıp kıvıracağı, yeni elbiseler giyeceği konusunda anlaştık. Televizyonu bile açabilir. Ve eğer öyküyü okumuşlarsa, bana pasta yapacak. Takas – ben veriyorum, o da veriyor. Ama önce onun hakkında yazdıklarımı göstermeliyim: Bu öyküde Dafina isimli bir kadın neredeyse gece gündüz balkonda duruyor. Bu durum komşularının onu neden hiç duymadığını açıklıyor, sanki hiç yaşamıyor. Bu durum evinde televizyon sesinin neden duyulmadığını da açıklıyor – doğanın evrensel seslerinin, geçen araba ve insan seslerinin oluşturduğu realite programlarını seçmiş çünkü. Her sabah ve akşam posta kutusunu açıyor ama hiçbir şey bulamıyor. Ama posta kutusunun her gün açılması, insanın beklentilerini havalandırır. Bu nedenle adeta balkonda yaşıyor. Balkon havadar, görüş mesafesi iyi. Bazen de kötü. Görüş mesafesi kötü olduğunda gözler kısılıyor ve karanlığın yoğunluğunda daima insan figürleri beliriyor. Bunlar bazen hatıraların, bazen oğullarının figürleri oluyor, Dafina Teyze için bunun bir önemi yok. Balkonundan çocuklarına görünmez bir köprü kurmuş o. Köprüden

her gün geçiyor, bir ucundan başlıyor ve diğer ucun yaklaşmasıyla köprü kayıp gidiyor, kuyruğunu ısıran bir yılana dönüşüyor. Ve bu döngü tekrarlanıyor.

Ama tekrarlar dizilerde olur. Burada televizyon uzun zamandır sessiz. Buna rağmen onu siyah kumaşla örtüyoruz, aynayı da. Yas zamanı böyle yapılır. Örtüler en yakın akrabalar tarafından örtülür, ama onlar hayatın öteki tarafında. Ve bu ölümün ve bu hikâyenin öteki tarafında.

Bu yüzden Dafina Teyze'yle takasımızı anlayamayacaklar: Ben onun hakkında bir öykü yazdığımı düşünürken, Dafina Teyze ölüm ilanının tam olarak böyle olması gerektiğini düşünmüştü.

Sara

ADI ASLINDA KOSARA, ama anaokulundaki alaylar adını kamburlaştırdı ve onu Sara'ya küçülttü. Kamburlaşan ismi de artık bir türlü doğrulamadı. O ve adı birlikte çift hörgüçlü bir deve yavrusu oluşturuyordu, ancak bir isme ve bir insana ne kadar su sığdığını başkalarının bilmesine gerek yoktu. Bu yüzden biriyle tanıştığında kendini Sara olarak tanıtıyordu, içinden de *önünde ko'su olan Sara* derdi.

Annesi içinse tam tersiydi – *Kristeva & Co*[9] hukuk bürosu. Orada isme yönelik her türden alay hakaret ve iftira olarak adlandırılıyor ve çok para getiriyordu. Sara, annesinin bir seferinde mağdurun avukatı olurken, başka bir seferde nasıl kötü insanları savunabildiğini ve kalbinin yaralılar için de yaralayanlar için de nasıl aynı şekilde atabildiğini anlayamıyordu. Tüm yanıtlarının birbirine benzediğini anlayınca ona soru sormayı kesti. Annesiyle konuşmak istiyorsa Sara'nın bu karışık dile alışması gerekiyordu. İçinde küçültme sözcükleri yoktu, çünkü küçültme söz-

cükleri yasalara uygun ve meşru değildi. Annesinin ona bazen prens ve prensesler hakkında hikâyeler okuduğu kitaplar zamanla, af ihtimali olmayan müebbet hapis cezasına çarptırıldı.

Sara şefkat görmeden yaşamanın nasıl bir şey olduğunu biliyordu. Son olarak yıllar önce, babasının gittiği gün şefkat görmüştü. Annesi bunun şefkat olmadığına onu ikna etmeye çalışmıştı – babasının eli uzaklaşırken yüzünün üzerinden geçmiş ve ona dokunmuştu sadece. Ama Sara bunun şefkat olduğunu, bir aileden başka bir aileye giden babalığın güzergâhı olmadığını biliyordu. Ayrıca babasına öteki kadın tarafından büyü yapıldığına ve annesi onu düzgün öperse büyünün bozulacağına inanıyordu.

Çocuk kitapları okumasını belki tam da o sıralarda yasaklamışlardı. *Bu peri masalları gerçek hayatta asla gerçekleşmez, Sara, etrafına bir bak, bunu göremiyorsan üzerinde çalışacağız. Bu peri masalları gerçeklere dayanmıyor. Kanıtlamamı ister misin?* Sara istemiyordu. Gerçeklere dayanan bir masalda yaşıyordu o.

Tilki her gün anaokuluna geliyor ve ona eziyet ediyordu: *Kose Bose,*[10] *yumurtaların nerede. Kose Bose, bana bir yumurta versene*. Tilkinin adı Goşko'ydu ve içinde oyuncağı olan çikolata kaplı bir yumurta verene kadar onu rahat bırakmıyordu. Sara birkaç kez masaldaki düzene uymaya, yardım için köpeğe başvurmaya çalıştı – *ama o seninle sadece oynuyor*, diyordu öğretmenler, annesinin sözleriyse *senin arabulucun değilim, kendin hallet, bunlar basit vakalar* şeklindeydi.

Basit vakalar Sara'nm kendi adından nefret etmesini sağlayacak kadar uzun sürdü. Büyükannesine göre Kosara,[11] güzel saçlara sahip olmanın yanı sıra, "her zaman zihne yakın olan" anlamına gelen bir isimdi, çünkü saç zihne en yakındır. Kosara'nın annesine göre k ve r harflerinin bileşimi başarı ve paranın sembolüydü, *herhangi bir Kristina veya Kristiyana da olabilirdin, başarı kombinasyonu korunduğu sürece ne olduğunun önemi yok.*

Annesinin bu açıklamaları yüzünden kendisini önceden doldurulmuş loto kuponu gibi hissediyordu, şu toto bayilerinde ipte sallananlardan. Göbek bağı da muhtemelen aynı şekilde, hayatta başarılı kombinasyonlar hesaplama merkezinden çıkmıştı.

Annesinin beklentilerinin hiçbirini karşılamadı – parlak bir avukat olamadı, hatta okuduğu bölüm bile saçma sapan bir şeydi: Uygulamalı dilbilim, ama Sara seviyordu. Dilleri karşılaştırmak hoşuna gidiyordu. Bunu küçüklüğünden beri yapabiliyordu, üniversitede kendisiyle annesi, annesiyle babası, Sara'yla Kosara arasındaki karşıt dilbilim doğrulanmış oldu sadece. Bunu daha karmaşık bir şekilde ifade edecek olsaydı genişletilmiş kıyaslama modeli derdi, ama yıllardır içindeki çift hörgüçlü deve yavrusunun anlayacağı şekilde konuşmaya çalışıyordu. Deve yavrusu Sara'nın yaşam yaralarından besleniyordu ve epeyce büyüyebilmişti. Yazın tüyleri dökülüyor ve sanki daha rahat nefes alıyordu, Sara acıyı sadece bu mevsimde unutuyordu.

Bir yaz sabahı, bir kitabın çevirisi üzerinde çalışmak için ev kiraladığı bir kasabada kahve içerken, biri *Kosara*

diye seslendi, sonra yaklaşıp adını *Kosecik Bosecik* olarak tekrarladı.

İlk başta onu tanımadı – o kaba ve küstah Goşko[12] mutsuz bir insana dönüşmüştü, Sara mutsuzluğun nasıl bir şey olduğunu iyi biliyordu: Genelde para, mülk ve başarıdan oluşan bir kadrosu vardı ama bunun dışında hiçbir şeyi yoktu. Gerçekten de Georgi, yıllardır çocuk sahibi olmayı beklediklerini, mümkün olan her yöntemi denediklerini ve şimdi son bir umutları kaldığını söyledi – yumurta bağışı. Para hiç sorun değildi, sadece yumurtaları bağışlayacak kadını tanımak istiyorlardı. Dediğine göre bu yakınlık kanunen yasaktı ama bunu yapmanın yolları vardı. Ona göz kırptı. Ayrılırken birbirlerine iyi günler dilediler, telefon numaralarını verdiler. Sara gülümsedi ve deve yavrusuna dokundu, el sallayarak ona veda etti. Çocuk kitapları üzerindeki müebbet hapis cezası kalkmıştı. Adını sevgiyle ve belki biraz da gururla taşımaya hazırdı: Kose Bose yumurta hücresi bağışlayacaktı.

Madam Güneş

MADAM GÜNEŞ'in bitmek bilmeyen dolap ve çantalarında tek bir güneş kremi bile yok. Ama diğer kremleri cömertçe kullanıyor. Cömertlik, yaşını gözle görülür şekilde azaltmış. Taş çatlasa elli dersiniz, hoş kimse pek bir şey demiyor artık kendisine ya. Gerçek yaşını bekâretini korurcasına koruyor – onu elinden kimin alacağına henüz karar vermemiş. Bütün yaşının elinden tek seferde nasıl alınacağını sadece kendi cenaze görevlisi biliyor ve onun da zamanla şansı artıyor. Çünkü Madam Güneş tüm formaliteleri ayarlamadan bu dünyayı terk etmez. Örneğin nasıl bir cenaze töreni istediğini. Güneşli elbette. Hayatı boyunca lakabına sadık yaşamış, bu yüzden mezar taşında da sadece *`O sole mio*[13] yazacak. Resim olmayacak, isim olmayacak. Madam Güneş isimlere inanmıyor, ne kendi ismine ne de yas tutanlarınkine.

Onu ilk kez bir terasta görmüştüm. Çiçekleri suluyordu, bana doğru baktı ve el salladı. Selamına aynı şekilde

karşılık verdim – ne olacak sanki, birine benzetmiştir, dünya birini başkasına benzeten ve başkalarına benzetilen kadınlarla dolu. Şu hayatta hepimiz birine benzetilmeye tutunuruz. Beni kim sandıysa, birkaç adım daha o kişi oluyorum, sonra yana sapıyorum. E tabii, sapmadan önce terasa yine bir göz atıyorum: Bana hâlâ bakıp bakmadığına bakıyorum. Bakıyor ve hatta onu telefonla aramamı ifade eden o el işaretini yapıyor. Birbirimize bir kez daha el sallıyoruz ve bana inanmasına izin verdiğim için şimdiden pişmanlık duyuyorum. Sonraki birkaç gün boyunca terasının yanından mahsus dolanarak geçiyorum.

Bir süre sonra onunla mahallede bir pastanede karşılaşıyorum. Önüne birkaç tabak dizmiş. Pürdikkat tatlı yiyor. Şimdi sadece ben onu tanıyorum. Hiç kimseye bakmıyor. Fazladan tabaklara da. Herhalde birilerini davet etti, ama gelmemiş olmalılar. Benim gibi birileriymiş, ben de ona telefon etmedim ya. Pastaneden içilmemiş bir kahve ve çözülmemiş bir kaygıyla ayrılıyorum: Ya o sırada beni gerçekten bir yakını sandıysa ve aramamı bekliyorsa, bu arama onun için çok önemliyse, bana bir şey söylemesi gerekiyorsa, yardıma ihtiyacı varsa. Ah, kendimi tanıyorum – orta yaşlı istikrarlı bir eğerhayırcıyım. (Biz eğerhayırcılar iki kelimeden oluşuruz – eğer/hayır). Pastaneye girip sandığı kişi olmadığımı söylemem lazım. Yoksa ömür boyu oraya, hikâyenin bittiği yere döneceğim ve ona şart kipleriyle devam edeceğim.

Onu içeride bulamayınca garson kız bana gülümsüyor ve bir kâğıt parçası uzatıyor. Telefon numarası ve adı – Madam Güneş.

Eğer onu ararsam ve *eğer onu aramazsam* isimli günler geçiyor. Merakıma yeniliyorum.

Telefonu ilk çalışta açmıyor. Bu bana kararlı olacağıma ve aklımdan provasını yaptığım her şeyi söyleyeceğime dair kendime bir kez daha söz verme zamanı tanıyor – birbirimizi hiç tanımıyoruz.

"Ben Bayan Güneş, kim arıyor?"

Sesi yumuşak. Çamur gibi. Bir adım daha atsam batacağım. Vardır öyle sesler, sizi aşağılara doğru sürükler. Adımı unutuyorum.

"Benim," diyorum.

"Demek yine de aramaya karar verdin. Arayacağından emindim. Neden doğrudan eve gelmiyorsun, kahve içip birbirimizi tanırız. Ben kafayı üşütmüş bir ihtiyar değilim, birbirimizi bir yerlerden tanımadığımızı biliyorum, ama senin için planlarım var ve onları seninle paylaşmak istiyorum. Nerede yaşadığımı biliyorsun, seni bekliyorum."

Ahizeyi kapatıyor ve hayatımda yeni bir sayfa açıyor.

Madam Güneş bir zamanlar madam değilmiş ve adı Stefka imiş. Her şeyi altın olan ve altınlarını göstermeyi se-

ven bir arkadaşı varmış – altın kaşıklarını, altın saç tokalarını. Evi altındanmış, anne babası altındanmış. Küçük Stefka'nın hayatındaki tek altın, evsahibinin altın dişiymiş. Diş her seferinde yağlı bir gülümsemeyle parlarmış. Bu gülümseme aylık kiradan kısa bir süre önce beliriyormuş, ısrarcıymış – her çocuğun babaya, anasının ise erkeğe ihtiyacı vardır. Birkaç gün sonra gülümseme orada yaşamak için kiranın ödenmesi gerektiğini söylüyormuş sadece. Parasını alınca, gülümseme altın dişini de saklıyormuş.

Bu arkadaşı ve evsahibi yüzünden küçük Stefka babasının güneş olduğunu uydurmuş. Bunu uydurunca hayatı kolaylaşmış.

Doğru, çatal bıçakları altın değilmiş ama parlakmış. Kulübede yaşıyorlarmış ama güneşli bir kulübede. En çok da uyumadan önce dünyanın güneş etrafındaki yıllık turunu yapmayı severmiş. Böyle hayallerde, rüyalarda ve yarı rüya hallerinde gezinirmiş, yıllık turdan dolayı her sabah hem bir yaş büyük hem yabancı –genelde kadınlara madam dedikleri topraklara ait– biri olarak uyanırmış.

Birkaç erkek ona öyle hitap edermiş, bana fotoğraflar gösteriyor.

"Bir gün sana hikâyelerini anlatacağım. Kendimi hepsiyle mutlu hissettim. Şikâyet etmekten hoşlanmam. Doğru, gölge fazla ve yoğun, zor çekiliyor ortalıktan. Ama ben kaldırımın güneşli tarafından yürümeyi seçerim. Sen de bu taraftan yürüyorsun, o yüzden seçtim seni."

Öksürüyor ve devam ediyor.

"Öldüğümde her şeyi takip etmeni istiyorum. Beni ıssız bir köye gömmeleri lazım. Yıllardır kimsenin ayak basmadığı bir yer. Ben orasını tesadüfen buldum. Sabahları ve akşamları güneş daha uzun kalıyor. Baba kucaklaması gibi. Yakılmayı ve küllerimin dünyanın dört bir yanına dağıtılmasını düşünmüştüm, ama dünyanın çevresini her gece o kadar çok dolaştım ki artık yıprandı, bakışlarımdan yıprandı. Normal bir mezar olmayacak. Toprağın altında sadece güneşli bir yatak. Buraya her şeyi yazdım, okursun."

Sonra ona kendimden bahsediyorum. Göründüğüm kadar neşeli olmadığımdan. Kimsenin bana madam diye hitap etmediğinden. Öyle anlatıyorum ki anlasın – bizi bağlayan hiçbir şey yok, bir cenazenin formalitelerini takip etmek için uygun kişi ben değilim. Madam Güneş ısrar ediyor, bana inancının sağlam olduğunu, görüşmemizden sadece bunu hatırlamamı söylüyor – bana inandığını.

Ayrılıyoruz, *hoşçakalın* diyorum ve bir daha görüşüp görüşmeyeceğimizi bilmiyorum. Benim için hazırladığı dosyayı elimde sıkıyorum. Evde açıyorum. Bir cenaze ajansıyla sözleşme ve irtibat kişisi.

Bana anlatmaya söz verdiği adamların resimleri. Kendisine ait, gençken çektirdiği bir resim de var.

Her şeyi masanın üstüne diziyorum. Merkezde Madam Güneş, etrafında erkeklerinin resimleri. Sönmüş gezegenlerden oluşan bir güneş sistemi.

Ve artık kararımı vermiş durumdayım – tüm bu hikâyede nötrino[14] olarak kalamam. Telefon numarasını çeviriyorum.

Yamyam Kadının Torunu

EĞİTİM YILININ ortasında geldi. Okulun en yakışıklı çocuğu olduğunu hemen anladık. Sınıfa elinde futbol topuyla girdi, onu kalplerimize doğru fırlattı. İsabetli atış yapmıştı, onunduk. Masumca ve gönüllü olarak verdik kendimizi ona. Daha sonra masumiyet ve iyilik yok olacaktı. Yeni sınıf arkadaşımız da.

İlk başlarda gelmesine çok sevindik. Yorulmadan bu mutluluğun peşinden koştuk. Adı bile mutluluk anlamına geliyordu –Radostin– ve onu tam söylüyorduk, içindeki mutluluk Rado veya Tino'ya nasıl kısaltılır ki? Kısaltılmamış, uçsuz bucaksız, dertsiz günler. Bu çocuk bizi iliklerimize kadar etkiliyordu, her hareketinde doğallık ve bir tür hafiflik vardı, eylemlerinde cömertti; gitar çalıyordu, resimde yetenekliydi, etkileyici goller atıyordu. Mutluluk nasıl sevilirse ona öyle bağlanmıştık. O zamanlar mutluluk için tek bir tanımımız olduğundan –yaz tatili– Radostin bizim için sonsuz bir yazın sonsuz bir akşamüstüydü.

Ama sonsuzluk tükendi.

Kime ait olacağını, arkadaşlığının üzerinde kimin daha fazla mülkiyet hakkı, kimin daha büyük pay hakkı olduğunu tartışmaya başladık, hepimize ait olmasını kabul etmiyorduk, bu güzellik için tek bir efendi istiyorduk ve bu efendi hepimizin içindeydi. Birbirimizi parçalamaktan yorulunca Radostin'den parçalar koparmaya başladık.

Birinin Radostin'in büyükannesinin yamyam olduğunu söylediği gündü. Gittikçe büyüyen rahatlama hissini hatırlıyorum – demek o da mükemmel değildi! Bu rahatlamanın nefrete dönüşme hızını hatırlıyorum, artık biliyordum, Radostin kurtulamayacaktı. Yaklaşan öcün işaretleri her yerdeydi: Sırada tek başına oturuyordu, erkekler onu ne antrenmanlarına ne maçlarına dahil ediyordu, kızlar onu bakış alanlarından çıkarmıştı.

Sonra sessiz cezalar bize yetmedi, kan istiyorduk.

Biri ona çiğ et yedirmemizi teklif etti. Heyecanlananlar etten daha çiğ ve daha kanlıydı. Etrafını sımsıkı sardılar, ona insan eti ikram edemedikleri, sadece sapanla öldürülmüş bir güvercin sundukları için özür diliyorlardı. Sonra özür dilemeyi kestiler.

Kollarını asla unutamayacağım. Onlarla kendini savunmuyordu, kamburlaşıyordu. Kendini aşağı, hep aşağı bırakıyordu, tüneme esnasında yapıldığı gibi. Kanatları aniden felç olmuş bir kuşa benzemişti. Sonra minik bir kuş kusan minik bir kuşa...

Tam da beklendiği gibi, Radostin çok geçmeden ortadan kayboldu. Uzun bir süre yokluğunun yarattığı duruma verilebilecek tek isim kansızlıktı. Bizi sadece kısa süreli kaygılar ürkütüyordu – büyükannesinin, o çirkin ve korkunç kadının okula geldiğini, bağırıp çağırdığını, bizim de cezalandırıldığımızı hayal ediyorduk.

Yavaş yavaş kaygılarımız tek bir kaygıya dönüştü – ya büyükannesi onu yediyse? Artık hayatta olmasını, dönmesini istiyorduk, birbirimize ona eziyet etmeyeceğimize dair söz veriyorduk. Onu farklı olduğu, yakışıklı olduğu, yetenekli olduğu için bağışlayacaktık. Onu iyi biri olduğu için, bizi bağışladığı için bağışlayacaktık. Muhtemelen onu eskiye göre daha çok sevecektik. Onu eskiye göre aramızda daha çok paylaşabilmek için. Bilmiyorum.

Bir süre sonra büyükannesiyle ilgili gerçeği öğrendik – savaş döneminde, insanlar günlerce açlık çekerken, birileri domuzlarını insan cesediyle beslemiş. Tam açlıktan öleceklerini düşündükleri bir anda evlerine böyle bir domuz gelivermiş. Sonra savaş da, açlık da bitmiş. Radostin'in büyükannesi, sindirdiği tiksinti ve sindiremediği yamyam kadın dedikodularıyla hayatta kalmış.

Okul yılının ortasında geldi. Burnu yamuk değildi, kamburu da yoktu, iri ve korkunç değildi, tıslayarak konuşmuyordu, bağırmıyordu, ne kartal tırnakları ne de siğili vardı. Ufak tefek, açık tenli ve güzeldi. Radostin gibi.

Öğretmeni selamlayıp tüm sınıfın önünde durdu.

Yiyip bitirdiniz çocuğumu. Böyle dedi yamyam kadın ve çıkıp gitti.

İpek Yolu Üzerinde Bir Kasaba

ÇOK SEVİLEN BİR MERHUMUN anısını canlı tutar gibi kıskanırdık onu – her gün gözyaşları içinde adını anardık: Ah ne kadar da güzeldi; ah ne kadar zengindi; ah ne kadar mutluydu. Ve bu ah çekmelerimizde çok acı vardı. Hastalığa tutuldu küçük kasabamız. Haftanın altı günü hasta, kiliseye veya mezarlığa gitmek için de bir gün izinli. Ama izin gününü kullanmıyorduk.

Burada yaşamaya daha büyük bir şehirden gelmişti. Bir tür şımarıklık yüzünden. Daha fazla sessizlik ve resim yapmak için daha fazla zaman istiyormuş. Hatta galeri bile açtı – bölgedeki ilk ve tek galeri, ama resimlerini görmek için giren yoktu. Bunun yerine hayal gücümüz onun yer aldığı kendi resimlerini çiziyordu.

Bu resimlerde erkekler dünyayı kolaylıkla fethediyor, tek bir amaç uğruna servet biriktiriyordu: Onun ayaklarının altına sermek için. Sonra da o bacakları aralayıp kalplerini açıyorlardı. Bu hayalden sadece aile kavgaları sıra-

sında lütfedip çıkıyorlardı. Kavgalar ve hayaller evlerimizde eşit zorlukla birikiyordu. Ve eşit kolaylıkla.

Biz kadınlarsa küçük oynuyorduk: Onun gardırobuna el koyuyorduk. Elbiselerine, çantalarına, ayakkabılarına, teker teker. Mücevherlerini takıyorduk, onun saçına, saçının kokusuna sahip oluyorduk. Başka bir sefer onu soyuyorduk, iflas ettiriyorduk, evini ateşe veriyorduk, yüzünü çirkinleştiriyorduk. Her şeyini alıyorduk ama yine de bizim olmuyordu. O zaman anladık: Kadınların en güzeli yaşadığı sürece, güzel hayallerimizin hiçbiri gerçekleşmeyecekti.

Böyle yaşıyorduk. Onun hayatına yanıltıcı bir şekilde yakın, kendi hayatlarımızdan gittikçe daha uzak. Doluya koyduk almadı, boşa koyduk dolmadı, hep aktı. Ne menem şeydir bu kıskançlık? Birinin mutluluğuna çok fazla bakıldığında aşınır, kazan taşına dönüşür, ufalanır. Toz haline gelir. Sonra toz tozu bulur.

Ve böylece sürekli elbiselerini, lokmalarını, paralarını, gülüşlerini, adımlarını saydığımız için, ölçülerine uymadığımız halde onları kendimize doğru çekiştirdiğimiz için, gerçek hayatımızın ancak onun ölümünden sonra başlayacağına inanmaktan bir türlü vazgeçmediğimiz için her şey istediğimiz gibi oldu.

Meğer yıllardır hastaymış. Doktorlar yardım edememiş, Tanrı istememiş. Stresten uzak dur ve onunla savaş, etrafındaki herkes hep bunu tekrarlıyormuş. Bu yüzden gelmiş küçük kasabaya, bu yüzden resim yapıyormuş –

renklerle acısını iyileştiriyormuş. Belki de renkler ona yetmemişti. Düşüncelerimizden ötürü karardıkları için herhalde.

Onu kapalı bir tabutla gömdüklerinde kederimiz tarifsizdi – son dünyevi gününde üzerinde nasıl bir elbise olduğunu görmeyi ne kadar çok istemiştik.

Bir süre sonra kederli akrabaları kıyafetlerini ve takılarını onun anısına taşımamız için bizlere dağıttı. Biz de anısını hakkıyla yaşatmaya başladık.

Ne kadar süslenirsek süslenelim, erkekler bize göz atıp, kendinize ne yaptınız böyle, diye soruyorlar. Ya da ne göz atıyorlar ne de soruyorlar.

Yine de denemeye devam ediyoruz. Kıyafetlerini haftada altı gün giyiyoruz. Yedinci gün galeriye gidiyoruz.

Aşağı

APTAL SARIŞIN – kadın hakkında düşündüğü ilk şey buydu. İkincisi – eğer aptalsa, kendisi için daha kolay olacaktı.

Belki de ona burada tam olarak ne yaptığını sormalı. Açık değil mi zaten – sarkıyor işte. Acaba kendini polis kimliğiyle mi tanıtmalı, yoksa oradan tesadüfen geçen biri olarak mı yaklaşmalı, buna hâlâ karar verememişti. Tereddüt ettiğinde bir defter çıkarıyordu ve sayfalarından birini dikey olarak ikiye bölüyordu. Sola tereddütlerin biri, sağa diğeri. Ve onları böyle yazarken çözüm genelde geliyordu.

Acaba uzun süre baş aşağı sarkmanın ağır bir beyin enfarktüsüne neden olabileceğini biliyor mu? Tabii ki biliyor, canına kastediyor ya. Acaba şu anda bana mı bakıyor? Güzel poposu var Karımın da vardı. Sanırım çorapları birbirinden farklı. Demek kibirli değil. Kel olduğumu görüyor mu acaba? Muhtemelen bir tek bunu görüyor.

Son yazdığı şeyin kellikle ilgili olmasını istemiyordu ama defter küçük boydu, tereddütler sayfası bitmişti, te-

reddütler bitmemişti. Fakat ilkeden taviz olmaz: Bir karar için tek sayfadan fazla harcanmamalı. Dedektif filmlerinde yanıt daima *öteki seçenektedir*, sadece onu çok geç olmadan keşfetmesi gerekiyordu.

Ve sonra onu gördü, kadının bedenini – umulmayan fırsatların görünmez sayfasında dikey bir kesit gibiydi. Keşke uygun sözcükleri bulsa. Onları ikna edici bir tonlamayla söylese. Kadın aşağı inse, yavaşça ve dikkatlice. Birer sigara içerler. Sigara içtikçe kadın ona daha çok güvenir. İsmini sormadan söyler. Kendini havuzun sıçrama tahtasında nasıl bulduğunu anlatıp şikâyet etmeye başlar. Çocuğunu tek başına nasıl büyüttüğünü birkaç kez anlatır. O pislik –çocuğun babası– hakkında neredeyse sürekli konuşur. Onu kovan iğrenç patronu hakkında. Ona artık borç vermeyen kız arkadaşları hakkında. Hem seks için gelen hem de kiranın ödenmesini bekleyen evsahibi hakkında. İki kredi kartı hakkında. Ve sadece adına çıkarılmış olan ama parasal bir fayda göremediği üçüncüsü hakkında. Farklı çoraplardan söz eder. Onları yol üzerinde iki bitişik çamaşır ipinden çalmış ama çoraplar sorun değilmiş, asıl sorun üzerinde yabancı dilde yazısı olan bluzmuş. Hakaret falan olabilir, saçma sapan ya da devlet karşıtı bir şey olabilir. O yüzden saçını açmış, yazı görünmesin diye, gerçi az önce bedeni öyle bir pozisyondaydı ki... Bir kadın gözlerini aşağı çevirirse, artık saklayacak bir şeyi kalmamıştır, yazı tektir: *son.*

Sonra susar. Tek kendi konuştuğu için rahatsız olur. Meraklı vatandaşlar toplanmıştır. Onu polis karakoluna

götürür. Rapor yazarlar. Ama ondan önce yolda, alakasız bir şekilde, kadın ona beni güzel buluyor musun diye sorar.

Eğer güzel olduğunu söylerse. Eğer söylemezse. İki farklı sıçrama tahtası.

Resim Üzerine Kısa Bir İnceleme

BİZE VAR OLMAYANA inanmamızı ama onu asla aramamamızı öğretiyordu, çünkü onu bulursak bir özlem ölecekti. O bizim özlemlerimizin babasıydı – resim öğretmenimiz.

İlk denemelerimize karşı nazikti. *Her ağladığınızda resim yapın. Sanki ağlama tatbikatı yapıyormuş gibi resim yapın. Suluboya daima gözyaşı arasından görünen bir manzaradır. Dedenizin gözlüklerini takın, uzaklaşan bir trenin terli camlarının arkasında durun. Manzaraya ne kadar yakın olduğunuzu, sadece uzaklaşarak fark edebilirsiniz.*

Hayatının sonuna kadar, her zaman eksik olan bir şeyin yakınında kaldı. Portresi solan birinin. Belki soluk ile bedensel, ona göre aynı rengin, aynı kişinin eşanlamlıları olduğu için; sanki kaybolanı sadece sisli sabahlarda kısa süreliğine buluyordu. Sonra sis kalkıyordu ve hüzünlü bir insanın hatlarını net bir şekilde seçebiliyorduk.

Hüznünü tripod gibi taşırdı. Nefes almanın o üç bıçağı, her seferinde yeni renk akıtan deşilmiş hava. Resim çi-

zerdi. Resimlerini asla göstermezdi. Onları derslerde bize verdiği konulardan tahmin ediyorduk.

Resmi ikiye bölün. Sola en mutlu, sağa en mutsuz gününüzü çizin. Ev ödevi olarak da –artık bildiğinize göre– iki gün arasına çektiğiniz çizgiyi çizin, ama onu içeriden gördüğünüz bir ev gibi çizin.

Sonra evlerimize pekiyi veriyordu. Abartılı ve renkli de olsalar, çok katlı ve inşa edilmesi imkânsız da olsalar, hepsine pekiyi veriyordu. Diğer öğretmenler ona bunun didaktik bir dayanağının olmadığını, bu şekilde doğruluk ve güzellik ölçütlerimize zarar verdiğini hatırlatıyorlardı. *Ben kimim ki çocukların bakışlarını düzelteyim* – her seferinde kendini böyle savunuyordu.

İnsan bakışının yönünü denetlemeyi reddetmesi, onun dünyasındaki en kalıcı şeydi: Sahip olmuş ve diğer insanlar gibi ev ortamında büyütmüş olabileceği çocuk gibi bir şeydi bu. *Gibi*, her sanatın ölümüdür, derdi. Ondan birçok kez kurtulmuştu – falancanınki gibi atölyesi, filancanınki gibi şöhreti ya da ilham perisi olabilirmiş. Kendine sadece renklerde ve peşin hükümlerde değişim hakkı tanıyordu.

Bizi sık sık evinde toplardı. *Her zaman gelebilirsiniz.* Bazıları oraya gerçekten hiçbir şey olmadığını teyit etmek için gidiyordu. Bazıları da boş evde onu tamamlama fırsatı görüyordu. Onlarla daha çok çalışıyordu. İçlerindeki vahşiyi evcilleştiriyordu.

Bir seferinde sınıfı ikiye bölmüştü. Konulara göre. *Mükemmel hayatı çiziyorduk, ve insanın en iyi arkadaşını.* Bir farkın olup olmadığını görmemizi istiyordu. Bize bu-

nu görmeyi öğretirken, *her şeyin aynı ama kimin resmettiğine bağlı* oluşuna alışmamız için duyularımızı ayarlıyordu.

Ve işte şimdi buradayız, aynı acıyı paylaşıyoruz. Tüm öğrencileri burada değil, ama evrensel kaybı hissetmek için tek birimiz bile yeterli değil mi? Resim öğretmenimiz bir tabutun içinde yatıyor. Bir tür uyduruk, absürd son portre. Kömürle çizilmiş. Mum ışığında. Bu tekniği bize okulda göstermemişti. Tabuta hiç ahşap tuval olarak bakmamıştım. İnsanlar geliyor, eğiliyorlar ve herkes kaybının yoğunluğuna göre bir şeyler çiziyor. Vedanın kolektif tuvali. Sonra çerçeveleniyor, resim depolama alanına indiriliyor, ama gösterimi devam ediyor. Hakkında konuşan biri olduğu sürece.

Hayatımıza mağara çizimleriyle başlarız ve betonarme panel resminde ölürüz. Bazen böyle şakalaşırdı.

İyi bir öğretmendi: *Her şey, ayrı ayrı olsa bile, bütüne eşittir.*

Kederli yüzlerle dolu bir manzaranın ortasında gözleri derinden kapalı bir portre üzerinde karanfiller ve mumlar içeren bir natürmort – tüm bunları bir araya getirmek gibi bir şey.

Melek Ayakları

ONA YARDIM ETMEK İÇİN öyle canla başla yarışıyorduk ki, onu, bacağı olmayan Lişo Dede'yi yavaş yavaş bir kırkayağa dönüştürdük. Sürekli *Tanrı bana nasılsa, ben de size öyleyim* diye tekrarlardı. Öyleydi nitekim – Tanrı kalan ömrü için bizi ona göndermişti, yaşlı adam da gönderildiğimiz alışverişlerden kalan para üstünü bize veriyordu.

Para üstünün yanı sıra, maaş gününde kendimize yiyecek içecek bir şeyler almamız için bize beş leva da veriyordu. Paralarımızı uçak için biriktiriyorduk. Uçağı alabilmek için Lişo Dede'nin günde beş kez, hem de hep marketten olmak üzere çeşitli yiyecekler yemesi, aynı şekilde sonsuza dek yaşaması gerektiğini hesaplamıştık. Onun ölümsüzlüğüne o kadar odaklanmıştık ki, uçağımızın tadını çıkarmak için bizim de sonsuzluğa ihtiyacımız olacağını unutuyorduk.

Alışverişte bir şeyi bilerek unuttuğumuz olurdu, böylece markete ikinci kez giderdik, dolayısıyla para üstünü de tekrar alırdık. Bazen Lişo Dede bizi bilerek, güya çok

önemli bir şeyi sipariş vermeyi unuttuğu için geri gönderirdi. Böylece birbirimize destek oluyorduk – onun çaresizliği ve bizim hayalimiz dört yıl boyunca birlikte yaşadı ve üçyüz altmış leva biriktirdi.

Beşinci yıl Lişo Dede'nin Amerika'daki oğlu döndü ve kalktı onu hastanelere götürmeye başladı. Aylar geçti, önce zararımızı beşer leva ile çarptık, sonra da uçak sahibi olma hayalimizin iflasını ilan ettik. Yavaş yavaş son zamanlardaki saflığımızdan utanmaya başladık, aynı anda da zihnimizde ve kalbimizde boşalan yer için yeni bir afyon aramaya çalışıyorduk.

Çok geçmeden Lişo Dede'den gelen paralarla ne alacağımız konusunda kavga etmeye başladık. Erkekler müzik seti veya motor istiyordu, kızlar ise herkes için kot ve spor ayakkabıda ısrar ediyordu. Parayı kimin koruyacağını tartışıyorduk, kasiyer diğerlerinden gizlice şeytana uymuş mudur diye ani denetlemeler yapıyorduk. Yeni edinilen her şey için birbirimizi takip ediyor ve birbirimizden şüphe ediyorduk.

Bir gün Lişo Dede köye yepyeni bacaklarla döndü ve bizim eski uçak ikinci kez çakıldı.

Artık tek başına hareket edebileceği ve alışveriş yapabileceği haberi bizi gereksiz uzuvlara dönüştürmüştü. Buna rağmen lüzumsuz bacaklarımızı seferber ettik ve onu evinde ziyaret ettik. Bize ikramda bulundu ve bir şeye ihtiyacınız olursa seve seve koşup size yardım ederim diye şakalaştı. Bir sıra paçalarını sıvadı ve takma bacaklarını gösterdi. İğrendik ve başımızı çevirdik. Ayrılırken sağlığına

bir şeyler yiyip içmemiz için elli leva verdi ve daha ilk emeklilik maaşıyla bize aylık beş leva ayırma geleneğini yeniden başlattı.

Alışkanlık herhalde tüm hayallerden daha kalıcı oluyor – bu paraları almaya devam ettik. Bazen oturup yeni hayalimizin gelip kendini bize göstermesini beklerdik. Bazen de artık geldiğini hayal ederdik, ama bu o kadar zorlama bir histi ki, Lişo Dede'nin çimen, toprak ve asfalt üzerinde hayal ettiğimiz adımlarına benziyordu.

O yaylı bacaklar fazla dayanmadı. Dünyevi acıların yükünü uzun taşıyamadılar, yaylıydılar ya – bir gün Lişo Dede'yi yıllarca uçağımızı süzülürken gördüğümüz yere bir sıçrama tahtası gibi fırlatıverdiler. Görünmez uçağımız ve artık görünmez dedemiz nihayet bir aradaydı. Ve ancak o zaman anladık mürettebatımızda aslında her zaman bir pilotumuzun olduğunu: yere dokunmayan ve bu sayede göksel bedenini koruyan, bacağı olmayan dedemiz. Çocukluğumuzun koruyucu meleği, hayallerimizin bekçisi, cesur saflığın hamisi.

Uçak için biriken paralarla kocaman alçı bir melek aldık ve onu Lişo Dede'nin mezarına koyduk. Melek orada yıllarca kaldı.

Geçenlerde biri onu çalmış, onu almak için acele ederken de heykeli öyle bir kesmiş ki, melekten geriye sadece iki ayak kalmış.

Anneannem Hakkında Noel Hikâyesi

ANNEANNEM bu dünyada bozuk madeni para gibi yaşadı. Başka birine, çoğunlukla dedeme ait bir hesabın gereksiz para üstü gibi. Ve tıpkı bir madeni para gibi, onunla ilgili her şeyin iki yüzü vardı.

İki kez dünyaya gelmişti. Dondurucu bir kış günü olduğundan ve hiç kimsenin dışarıya çıkası olmadığından mıdır, yoksa hayatta kalıp kalmayacağını daha bilmediklerinden midir bilemem, ama babası doğduğunu yetkililere ancak birkaç ay sonra haber vermiş. Böylece anneannem bir kez Noel'de, bir kez de kayıtlara geçirildiği şubat sonunda doğmuş. Ama *kendisinden çalınan bayramı* onun kaderi oldu.

Vatanı da çalınmış – Bulgaristan kendini aniden Romanya'da bulmuş.[15] Anneannem Rumen yıllarından genelde sözcükler ve tokatlar biriktirmiş – okulda Bulgarca konuşurlarsa onları dövüyorlarmış. Rumen evlerinin düzenini ezbere hatırlıyordu. Orada özlem duyduğu değerli

bir şeyin kalıp kalmadığını sorduğumda, pahalı olan her şeyin sınırda kaldığını söylerdi. Rumenler eşyaları darmadağın edip beğendiklerini alıyorlarmış. Ama Bulgar kalbini her zaman kıramıyorlarmış. Çünkü onun neyin vazgeçilmez olduğuna dair farklı yanıtları varmış. Büyük dedem için topraklar, büyük anneannem için – annesinin mezarı. Benim anneanneciğim içinse bu *ismiymiş.*

Anneannem Veliçka olarak doğmuş. Romanya'da adı Zoitsa olarak değiştirilmiş. Bulgar yetkililer ismini geri vermemiş. Ona Viçka[16] Nine'den başka bir isimle asla hitap etmedik. Köy halkı acı haberi öğrensin ve merhumun kim olduğunu anlasın diye ölüm ilanlarında adını Veliçka yazdırdık. Ancak mezar taşında adı Zoitsa – taş ustası ismi doğum belgesine göre yazmış. Bulgar olarak yaşadı ama onu Rumen olarak defnettik. Sevgili anneanne, son nefesin hangi milliyettendi acaba? Ya şimdi ruhun hangi isme cevap veriyor, Rumen çocukluk yıllarına veda etti mi acaba, yoksa birtakım ilahi güçler doğduğun evi son kez görmesine izin vermedi mi? Bazen zihnimde Tuna'nın kıyısında oturan görüntün beliriyor anneanne, sadece nehrin hangi tarafında oturduğunu bilmiyorum.

Kadınlar kilisenin sol tarafında, erkekler ise sağında durur. Bana kilise düzenini böyle öğretirdi. Uzun yıllar boyunca Peder Georgi'nin hizmetçisiydi – odaları temizliyor, kandili yakıyor, halıları yıkıyor, mum satıyor ve çanı çalıyordu. Bunca yıl köy kilisesine hizmet ettikten sonra, şimdi sana hizmet eden bir melek var mı, anneanne? Sana daha çok ahiret sorum var, ama beni daha ziyade dünyevi

olanlar rahatsız ediyor: Neden annemin kollarında, neden onun doğum gününün sabahında öldün? Bu en ağır ve tek eleştirim. Ve tüm acım: Son nefesini neden verdin, neden annemin kollarında ve neden onun doğum gününde? Anneden kıza mı geçer *çalıntı bayramlar*? Kızım yok diye kendimi rahatlatmalı mıyım, son nefesimi kimin kollarında vereceğim diye kaygılanmalı mıyım?

Felçten sonra kolları hareketsiz kalmıştı. Bana daima Dobruca tarlası gibi görünen o çatlak elleri. Anneannemin engelli maaş kartı – tarlanın son ürünü. Onu bana hediye olarak verdi. Karşı çıkmama rağmen. *Köyde zaten ATM yok*. Karta devlet her ay sekiz leva aktarıyordu. *Al, anneannem, şehirde tek başınasın, sıkışırsan, paran olmazsa kimden alırsın? Sıkışmasan da birikir*.

İki yüz leva kadar birikmişti, ölümünden sonra onları dedeme verdim. Kısa bir süre sonra bankadan kartı iptal ettiler, ama ben onu sakladım, atmaya gönlüm razı olmadı. Anneannemin hediye ettiği gibi, pin kodunu içeren kâğıt parçasına sarılı halde kaldı. Ve cüzdanımda öylece durdu. Geçen Noel'e kadar.

Sofya'da bir ATM'nin önünde saldırıya uğradığım ve sadece kalp atışlarımı duyduğum âna kadar. Ve muhtemelen sadece onları duyabildiğim için hırsıza tam da anneannemin hediyesini verdim. Hem kart hem şifre edinen saldırgan hemen kaçtı. *Zaten çalınmış olan bayramımı çalmadan*. Çalınmamış çalıntı bayramların muhtemelen özel bir takvimi var. Sevdiklerimizin ruhlarının bu dünyadan ayrılmak için seçtiği aylara göre. Aylar on ikiden fazla ola-

bilir. Belki de tekrarlanan günlerden oluşan tek bir aydır.

Annem, anneannemin hayatımı kurtardığını söylüyor. Engelli maaş kartıyla. Kulağa abartılı geliyor, hırsızlar para peşindedir. Ama öyle kalsın, abartılı halde. Tüm Hıristiyanlığın anlamı, küçük şeylerin büyük görünmesidir.

Ve evet, anneannem Viçka bozuk madeni para gibi yaşadı, ama bu Noel'de bana ATM olarak sarıldı.

Rumen banı gibi yaşayıp leyi gibi mi öldü, bilmiyorum.[17] Ya da stotinka gibi yaşayıp lev gibi mi öldü.

Kalbimin hayvanlar âlemindeki bir aslan[18] gibi.

Keder

Necna Abla'ya

BU HİKÂYEYİ kırk ağaçla, asla orman olamayacak ve manzaradan fark edilmeden yok olacak kırk ağaçla anlatabilirim. Hayır, bu yeşil bir hikâye değil ve eğer bir rengi olacaksa kahverengi olsun diyelim, komşunun ceketinin rengi gibi. Onu o ceketle gömmüşlerdi.

Cenazeden sonraki sabah, güneş patlamış lastikli bisikletin üzerine doğdu. Yakınları lastikleri hemen değiştirdi – artık alışkanlıktan mı, yoksa bisikletin merhumun bıraktığı gibi kalmasını mı istiyorlardı, bilemem, ama böyle sabahlar tekrarlandı. Sonra biri bunun *keder* olduğunu anladı.

Keder Türkçe bir sözcük, acı anlamına geliyor. Bir zamanlar eski Türkler bir insan öldüğünde yakınlarına tam olarak kırk acı miras bıraktığına inanırlarmış. Ölümden sonraki kırk günün her biri için birer tane. Günler geçtikçe acıların sayısı da azalırmış ama sonuncusu sonsuza dek kalırmış. Bir nevi Ali Baba ve Kırk Haramiler gibi – merhumun ruhu ve tüm ıstırapları çuvallara doldurulup yeral-

tındaki gizli yere taşınırmış. Çuvallar hayata veda eden insanın nasıl biri olduğuna göre birbirinden farklıymış: Genç mi, yaşlı mı, ebeveyn mi değil mi, birisiyle öpüşmüş mü, her şeyden önce de hayattayken çok fazla iç çekmiş mi çekmemiş mi? İç çekmeler tonlarca pamuğa benzermiş, sadece görünüşte hafif, ama görünüşte hafif olan şeylerle yaşamanın ne olduğunu en iyi ruh bilir. Ve de onlarla ölmenin ne olduğunu.

Sevdiklerini bir daha görememek, bakışının sonsuza dek onların üzerinden çekilmesi keder olarak görülürmüş. Çünkü bakarak ayrılmak daha zordur. Ama yas tutacak yakınlarının olmaması da kedermiş. Kırk acı listesinde hacca gitmemiş olmak, sırlarla ölmek, borcunu ödemeden, af dilemeden ve affetmeden ölmek ve merhumun günlük hayatına göre daha birçok çile varmış. Tamamlanmamış şeyler en büyük keder olarak kabul edilirmiş.

Çünkü ölümden sonra insandan geriye ne kalır ki? Yazılan her satırın, doğan her torunun ve tamamlanmış her evin kesinliğine aldanırız. Hiçbir şey yarım kalan kadar kalıcı değildir – o uyanık komasıyla, umut ve teslimiyetin bileşik kaplarından düzensiz bir şekilde beslenmesiyle. Tamamlanmamış şeyler, tamamlanmamış geçmiş zaman. Ve birinin seni onda anlatması.

Komşunun evi tamamlanmıştı, epey zaman önce. Çocukları da mezun olup şehirde kalmıştı. Sonlar hayatını tam olarak anlatıyordu, onda başlangıca yer yoktu sanki, veya en azından olup biten her şey sonmuş gibi görünüyordu. Sessiz bir insandı, çok sigara içerdi. İstisnasız her

gün bisikletiyle köyün dışında dolaşırdı. Karısı da kocasının tarlaya öylesine dolaşmak için gittiğini anlatırdı mahcubiyet içinde, kendisine sorulmadığı halde. Tarla büyük desen, değildi. On dönüm mısır, kışın hayvanları beslemeye yetecek kadar.

Nitekim onu orada bulmuşlardı – kışın ortasında, tarlada.

Ve eğer patlak bisiklet lastikleri olmasaydı, onu köyde hemen unuturlardı herhalde. Lastiklerin patlaması bu hikâyeyi biraz köpürtmüştü – insanlar geçmişe ait birtakım şeyler hatırlıyor ve kendisi için uydurdukları ölüm sonrası yaşamına kanıt arıyorlardı.

Gençken, köyden bir kadına sevdalanmış komşu. Kadın da onu sevmiş. Bir köyde aşk nikâh mabedinde sonuçlanmadığında, folklor zenginleşir. Biri eğlenceli bir türkü uydurmuş – gidesin hapishaneye, kız nasıl kaçırılır, sorasın dedene... Ve dedenin yerine uygunsuz cevaplar veriyormuş. Söyleyip gülüşüyorlarmış. Türküye konu olanlar hariç herkes. Türkü sadece lekelerinin alanını genişletmeye yaramış. İnsanların tüm pisliği görmediği, sadece lekeleri işaret ettiği zamanlarmış. Temiz insanlar en kolay kirlendiği için, komşu ve sevdiği kadın birbirinden uzak kalmaya karar vermişler. Tarlada hariç. Kaderin cilvesi bu ya, iki ailenin tarlaları komşu parsellerdeymiş. Kadere bu da yetmemiş gibi, iki tarlanın sınırında bir de ağaç varmış. Bir çeşit armut, yabani cinsten. Aşağıda birbirine dolanan kökleri büyümüş ve yerin üzerinde birbirine dolanmayan

kolların yerini almış. Kabuğu kalınlaşmış, ama önyargılardan koruyacak kadar değil. Kısa bir süre sonra kuşlar da dallarının arasına sığınmışlar, yuva yapmanın ne kadar kolay olduğunu göstermek istercesine. Ve en kolayın ne kadar zor olduğunu. Dallar çoğalmış ama âşıkların ortak bir yaşam olasılıkları zayıflamış.

Kadın da zayıflamış, erimiş, kurumuş ve hemen toprağın altına gizlenmiş. Ondan önce ona ağacı asla kesmeyeceğine dair yemin ettirmiş. Çünkü ağaç yaşanmamış güzel aşklarını, sevginin çaresiz güzelliğini simgeliyormuş; insanlar arasında asla filizlenmeyen, vahşi doğanın tatlı meyvesiymiş.

Komşunun tarlaya yaptığı günlük ziyaretler o zaman başlamış.

Başta ağaca sarılıyormuş. Yıllar geçtikçe sadece gölgesinde oturur olmuş. Bazen, kesilmediğinden, orada olduğundan emin olmak için ağaca uzaktan bakmak ona yetiyormuş. Ve armudun bir zamanlar kaderin yazmadığını sürdürdüğü gibi bisiklet de kederli adamı taşımaya devam ediyormuş, veya yaklaşan sonunu hisseden kederli adam gerçekleşmeyen aşkının izini sürerek en azından kendi hayatının gerçek uzantılarını arıyormuş. Zihninde ağacın halkalarını dolaşırken bu uzantıları bulmuş olsa keşke.

Ölümünün kırkıncı gününde, komşu dünyevi kederinin kökünün etrafında son kez dolandıktan sonra kendini söküp çıkarmış ve semaya yükselmiş.

Amin

KÖYDEN yaşlı eşeğin üzerinde ayrıldığı sabah kimse onun için üzülmemişti, ama onu özel bir tören havasında uğurladılar.

Önünde eğiliyorlardı, ona asker selamı veriyorlardı, bir kadın çocuklarının gece işediği kabı yolunun açık olması dileği babında ayaklarının dibine döktü. Sizin zanaatınızda, dedi, sudan şarap yaparsınız, bir balıkla bir sürü insan doyurursunuz, bu yüzden korkma, şanlanırsın. Ona eşek arabasının nerede olduğunu sordular, cevabını da kendileri verdiler, muhtemelen tahtalarıyla kendine bir Nuh gemisi yapmıştı. Amin, gemiyi ne yapacaksın, Tanrı' yla ahbaplığın var ya, o seni mevkin nedeniyle yanına alır, sen bilerek böyle gidiyorsun, öyle değil mi – şimdi buradan çıktığında bu eşekle başka bir köye girersin, seni İsa gibi karşılarlar, iyi düşünmüşsün... Onu böyle uğurladılar.

Adı Amin değildi. Gerçek adını sadece merhum Papaz Hristo biliyordu çünkü onu kendi vaftiz etmişti, ama papaz da ona Amin diyordu. Amin'i bir şubat sabahı kilise kapısının önünde bulmuşlardı, oraya bırakılmıştı. Köyden olmadığı belliydi, çünkü köy bebekleri daha ana rahmine düşmeden önce bilinirdi.

Papaz Hristo onu yanına almış, yıkayıp vaftiz etmişti, çünkü Hıristiyan olup olmadığı ya da daha önce vaftiz edilip edilmediği bilinmiyordu. Vaftiz edilmiş olsa bile nihayetinde daha Hıristiyan olur, demişti papaz. Kadınların kimi süt kimi giysi getirmişti ona sırayla. Geceleri kilitli kilisede uyuyordu. Konuşmaya başladığında ilk kelimesi "amin" olmuştu, o andan itibaren ona Amin demeye başlamışlardı.

İkonaların arasında dolaşırdı ve öpmek için onlara yetişemediğinde ağlardı. Sessizce ama uzun süre ağlardı. Bazen bir ninenin ikonalara ulaşması için onu kaldırdığı olurdu. En çok da Meryem Ana'yı öpmeyi severdi.

Amin'in ilk mucizesi Büyük Perhiz sırasında olmuştu. Perşembe günü yumurtalar boyanırken bir nine ona bir yumurta vermiş ve pazar gününe kadar saklamasını söylemişti, ancak boya henüz kurumadığı için elinin izi kabuğun üzerine çıkmıştı. Sabah yumurtanın üzerinde minik parmaklarının izlerinin olduğu yerde Meryem Ana'nın yüzü belirmişti. O andan itibaren Amin'den sadece mucizeler beklemeye başlamışlardı.

Ancak mucizeler ya gelmiyordu ya da beğenilmiyor-

du. Bir keresinde kandilde yağ yokken fitilini uzaktan yakmıştı, ama mucizeyi sadece kilisedeki nineler görmüştü, onlara ise güvenilemezdi. Başka bir sefer, yürüdüğü sırada bir kâse kaynatılmış buğdayı düşürmüş ve düşürdüğü yerde büyük bir ekin tarlası bitmişti, başakları hep iriydi, ancak bu da doğrulanmış bir mucize değildi.

Amin büyüyordu fakat mucizeleri azalıyordu. Tümüyle gelmez olduklarında, insanlar ona yakışacağını düşündükleri kahramanlıklar atfetmeye başladılar; bunları hem kendileri icat ediyor hem de onlara inanıyorlardı. O sırada Amin on yaşındaydı.

Azizlerin hayatlarını okuyordu, Kilise Slavcasıyla yazıyor ve Kilise Slavcasına göre yaşıyordu. Yazmak ayrı yaşamak ayrıydı. Birini Tanrı'ya mektup yazmak gibi, diğerini ise daha düz, kilisenin *slava*'sı yani *şanı* için yaşamak olarak anlıyordu.

Büyüdüğünde vardan yoktan kıssalar uydurmaya başladı ama onları asla bitirmezdi. Örneğin ona saatin kaç olduğunu soruyorlar ve Amin onlara, saatini kaça ayarlarsan o kadardır ama zaman hep aynıdır, diyordu. Kaç yaşındasın, diye soruyorlardı. Bana verilen yılların onuncusunda, diyordu. Bugün hangi gündeyiz, Amin? Bizi hakikate yaklaştıracak ya da ondan uzaklaştıracak olanda. Ona olur olmaz her türlü şeyi sormak için yarışıyorlardı, ama kısa süre sonra bundan da sıkıldılar.

Ekim ayında savaş başladı ve Amin cepheye gitti. Her

mucize gibi onu üç gün içinde unuttular, gerçekleştirdiği mucizeleri ve gerçekleştirmediklerini de unuttular. Sadece Papaz Hristo birkaç kez, Amin varken cephedeki çocukların işinin daha kolay olacağını ve belki savaşın Amin'den dolayı daha kısa sürebileceğini söyledi.

İki yıl sonra cepheden bir mektup geldi. Alıcısı Papaz Hristo'ydu ama o artık hayatta olmadığı için mektubu açıp okumaya başladılar.

Peder Hristo, sözle, eylemle, düşünceyle, beş duyumuzun tümüyle, bilerek ve bilmeyerek, isteyerek ve istemeyerek, idrak ederek veya etmeyerek günah işliyoruz, günahlarımızın çokluğundan tümünü saymak mümkün değildir. Ancak gerçekten tövbe ediyoruz ve unutulduğundan ötürü tövbe edilmemiş tüm günahlarımızı hatırlamak için lütufkâr yardımını istirham ediyoruz. Bundan böyle Tanrı'nın yardımıyla kendimizi koruyacağımıza, günahtan kaçınacağımıza ve sevgi dolu işler yapacağımıza söz veriyoruz. Ya Rab, merhametin ve sabrınla bizi bağışla ve tüm günahlarımızdan arındır, bizi yargılamak ve mahkûm etmek için değil, ruhun ve bedenin iyileşmesi için, o Kutsal ve Yaşam bahşeden Gizemlerinden pay almamız için kutsa. Amin.

Amin

Amin'in bu mektupla onlarla alay ettiğine karar verdiler, ileri geri konuşmaya başladılar, mucizelerini hatırladılar, hepsini tek tek sıraladılar, fazla değildi zaten, sonunda onları köy efsanelerine kattıklarında hepsini sonsuza dek

unutmaya hazırlardı. Sadece bir keresinde, ona zamanında Paskalya yumurtası veren nine mektubun şifalı olduğunu, hasta bir kişiye sabah ve akşam dokuz kez okunması gerektiğini söyledi, ama hasta birileri yoktu.

Onu yaklaşık bir yıl sonra hatırladılar. Köye bir eşek arabasıyla girmişti, eşek yaşlı, araba sanki derme çatmaydı. Tam kilisenin önünde durmuş ama ikisi birbirini tanımamıştı. Kilise kilit altında ve unutulmuş vaziyetteydi, Amin'in ise bir bacağı eksikti.

Önce çimleri biçti ve giriş kapısını yağladı, sonra örümcek ağlarını topladı, etrafı süpürdü, ikonaları temizledi, Meryem Ana'yı öptü ve sonunda haç çıkardı. Pazar günü mum yaktı ve çanı çaldı. Öğlene kadar kiliseye hiç kimse girmedi.

Amin bekledi, bekledi ve sonunda Papaz Hristo'dan hatırladıklarını okumaya başladı. İki pazar boyunca tek başına mum yaktı, tek başına çan çaldı ve Tanrı'yı yücelten dualarını tek başına okudu. Tek başına haç çıkardı ve ikonaları tek başına öptü.

Pazartesi kiliseye birçok kişi yöneldi. Amin sevindi. Kapının önünde durdular ve sessizce dikildiler, ne giriyorlardı ne de gidiyorlardı. Onları karşılamak için dışarı çıktı, doğrudan gözlerinin içine bakıyorlardı. Bir çocuk taş attı, Amin'i hedef almıştı ama taş kiliseye isabet etti, taş kiliseye isabet etti ama Amin'in canı yandı.

Sonra ona Kilise Slavcasıyla yazılmış kitaplarda yer almayan, Kilise dilinde olmayan ve sadece Slavca karşılığı olan o şeyleri söylediler.

Her şey için onu suçladılar. Savaş için, kuraklık için, Papaz Hristo'nun ölümü için, cepheden sağ döndüğü için, on beş yıl boyunca ekmeklerini yediği ama bir iyiliğini görmedikleri için, mucizeler bekledikleri ama ellerine hiçbir şey geçmediği için... Sen bizim umudumuzu çaldın, şeytanın çocuğusun sen, Amin, kilisemizde yaşıyorsun, ikonaların altında uyuyorsun. Bunun gibi bir sürü şey söylediler ona, çok azı aklmda kaldı. Kadınlar onun yüzünden çocuk doğuramamakla lanetlendiklerini söylediklerinde –çünkü Meryem Ana ikonasıyla oynaşıyormuş– en çok ağırına giden bu oldu.

Kiliseye girmesini yasakladılar. Arabada uyudu, ama bir sıra soğuktan uyuşmaya başladığında arabayı parçaladı ve tahtalarla ateş yaktı. Tekerlekleri dört evin çatısına, bacaların hemen yanına sessizce astı.

Sabahleyin eşeğe bindi ve onu bir daha gören olmadı.

İlkbaharda dört leylek Amin'in arabasının tekerleklerine yuva yaptı.

Ahiretin Dikey Çizgileri

RUH DİK DURUR, yazıyordu mezarlığın girişinde.
Ölülerin ruhlarını anma gününde, *dik duran* o denli fazla ruhla, mezarlık tıka basa dolu bir otobüse benziyor olmalıydı. Ayakta duran ruhlarla dolu. Tanrı kısa farla otobüs kullanınada uzmandı ve güçlü silecekleri vardı. Otobüsün peşinden koşardık, ama o bize kapılarını bir kez bile açmadı. Çocuklar yolları farklı şekilde anlar. *Bir kış gecesi eğer bir yolcu,* bir şubat günü ölmüş dedem ise.

Ona ruhun dik durmasının ne anlama geldiğini sormuştum. Defnederken sadece bedenin üzerinde hâkimiyetin olur, onu toprağa yatırırsın, demişti, ama ruh ayakta kalır. Okulda bunun nasıl da tam tersi olduğunu düşündüm. Bizi bahçede sıraya dizerlerdi, şarkılar söylerdik, bazen uygun adım yürürdük. Ruhlar sıklıkla yere serilir, bedenler ayakta kalırdı. Ayağa kalkamayanlar doğrultulmak üzere ıslahevine giderdi.

Her şey herhalde kasten bu kadar karışık yapılmıştı. İnsanın bazen mezarlıktan hayat hakkında daha fazla şey

öğrenmesi. Bazen okulda telafisi olmayacak şekilde gömülmen. Buradaki her şey ters ve karışık. Orada dik duran ruhlar hariç. Onları hatırladığımız ölçüde.

Büyükannem ve büyükbabamın dik duran ruhlarını düşünüyorum. İçe doğru büyüyen meyve ağaçları gibi, dalları toprağın altında, kökleri de üstünde. Köklerin isimleri ve yeraltı dallarına tünemiş yeraltı kuşları için buğday götürdüğümüz ziyaret saatleri var. Beden yatarak, ruh ise ayakta durduğu sürece, birlikte daima bir haç oluşturacaklardır. Dip dibe haçlar. Belki bu onların Haç Ormanı'dır. Belki de değildir. Bunlar ahiretin dikey çizgilerinin yatay yorumlarıdır.

Dik duran ruhları yorumluyorum.

Cenaze günü yeryüzünün özel rahmine girerler. İyice tutunurlar. Büyürler. Üç gün, dokuz gün, yirmi gün, kırk gün. Ölümün hücre bölünmesi. Eğer üçüncü aydan sonra mezarı okşarsan veya ellerini üzerinde tutarsan, tekme attıklarını hissedebilirsin. Uzun süre tekme atacaklar ama çıkmalarını boşuna bekleyeceğiz. Bazen kasılmaya benzer rüyalarımız olacak. Spazmlar sadece ahiretin yıl sayımının başladığını gösterir. Katma değer matematiği. Kayıplar birer mevcudiyettir, mevcut kişiler de birilerini kaybetmiştir. Bu türden bir matematik bayramları değiştirir. Bir bayram yeryüzünde, dört tane yeraltında. Hiç birbiriyle temas ettikleri olur mu, çakışırlar mı?

Yaşayanların dünyasında yirmi dördüncü, yeraltında ise ilk doğum günü. Bir komşu çocuğu. İlk doğum günü olduğundan, daha yürümeye başlamamış. Bir adı, minicik

bir yatağı ve ilk sözcükleri var. Gelecek yıl parsellerin altında bir yerlerde koşacak. Yeterince büyüdüğünde, belki nerede olduğunu da *hatırlar* ve yerin derinliklerinde, ebeveyninin terasının tam altına gelip orada durur.

Amcam otuz yaşında ama karısı sadece üç yaşında. Çocuklarından biri onlardan daha büyük. Sınıf arkadaşım henüz okula başlamamış. Üniversite arkadaşım birinci sınıfta. Büyükbabam asker, büyükannem dokuz yaşında, yazmayı öğrenmiş, mektuplarına cevap verebiliyor. Hatta onun için elektrik direklerine yapıştırdığımız ölüm ilanlarını bile tek başına okuyabiliyor.

Onları yapıştırırken dik duruyoruz.

Kendi ruhlarımız doğrulduğunda bizi sevecek birileri olacak mı?

Toçka Nine'nin Şansı

İNCE VE UZUN BOYLUYDU, siyah giyinirdi, siyah başörtüsü ise onu uzaktan matem bayrağı gibi gösteriyordu. Ekmeğini almış dönüyor ya da fırına doğru yürüyor olmasına bağlı olarak, onu sadece yaklaşan ya da uzaklaşan, muhtemelen kaybedilmiş bir savaştan kalan bir bayrak olarak görmeye alışmıştık. Başka bir şey almazdı, sadece ekmek. Komşularından hiçbiri ona Paskalya için bir parça *kozunak* getirmezse, ekmek dilimlerinin üzerine şeker serperdi. Günlük hayatı bayramlardan böyle ayırırdı. Onun bayramları yılda otuz gram şekerden ibaretti. Bir paket şeker insana ömür boyu yetebilir, ama yaşamanın tadını hissetmek için koca bir ömür yetmeyebilir.

İki günde bir yarım ekmek alıyordu; tam somuna ne iştahı ne parası yetiyordu. Çocuklar ve şans yıllardır evinin etrafından dolanıp geçiyordu. Çocuklar, burada Cadı Yaga Nine'nin yaşadığını sandıkları için. Şans, burada artık hiçbir şeyin yaşamadığını bildiği için.

Ancak, nasıl olduysa, bir keresinde şansın ayağı takıldı ve evine girdi. Peşinden de ödül.

Çekilişin ne hakkında olduğunu –ödenmiş vergiler için miydi, yoksa ödenmiş faturalar ya da toplu özelleştirmeye iştirak için mi– hatırlamıyorum, epey zaman geçti ve artık bunun gerçekten önemi yok. Ödülün tezgâh altı küçük bir buzdolabı, kazananın ise bizim köyümüzden Toçka Nine olduğu ortaya çıktı. Ama şansın ayağına bir kez çelme takıldığında, ne getirirse getirsin daima acıtır.

Yaşlı kadıncağızdan buzdolabının nakliye parasını ödemesini istediler, sonra onu dört basamaktan evine kadar taşıma maliyetini de hesapladılar. Tüm parasını onlara verdi ve bir süre buzdolabının önünde durdu. Bu hayatta gereksiz ödüller olduğunu hiç hayal etmemişti herhalde. Bir koca, çocuklar ve torunlarla, sonra da onurlu bir yaşlılık ve rahat bir ölümle ödüllendirilmek – bunları anlayabilirdi. Kendisine sorulsa, ödülü değiştirme imkânı olsa, muhtemelen başka bir şey seçerdi. Mesela birkaç ay boyunca bedava ekmek. Böylece para biriktirebilir ve torunlarına gönderebilirdi, nerede olduklarını bilmese de. Toçka Nine buzdolabına bir kez daha baktı. Ekmek kutusu olamayacak kadar büyük, tabut olamayacak kadar da küçük. Kendi hayatı gibi: unutmak istediklerini unutamayacak kadar kısa ve ağır akışını izleyemeyecek kadar uzun. Yarım ekmekle tam ekmek arasındaki fark gibi bir şey.

Buzdolabı ambalajlı halde kaldı. Köydeki insanlar onu kıskanmaya başlamıştı. Çekiliş ödülünün neden tam da

ona düştüğünü sorarak kendilerine eziyet etmekten vazgeçemiyorlardı. Bazıları buzdolabı onun neyine diye soruyordu, bazıları da onu kendilerine ucuza satmasını teklif etmeyi düşünüyordu. Aklından onu çalma düşüncesi geçenler de olmuştur. Çoğunluk ise onu görmek istiyordu. Ama kendisini görmek için bile eşiğinden geçmedikleri bir kadının buzdolabını görmeye nasıl gidebilirlerdi ki?

Belki de onu ekmek alırken lafa tutabilirlerdi. Ödülünü kutlamak için. Sonra evine gitmek daha kolay olurdu. Ama gelin görün ki Toçka Nine birkaç gün boyunca ekmek almaya gitmedi. Köyde, ona buzdolabını yiyecekle dolu halde verdikleri ve onları yiyene kadar evinden çıkmayacağı söylentisi çıktı.

Küçük bir buzdolabı ne kadar yiyecek alabilir ki, üçüncü gün lokmalarını hesaplamaya başlamışlardı – yiyeceği artık bitmiş olmalıydı ve insanların havadis açlığını gidermek için çıkıp ekmek alması gerekiyordu. Ama Toçka Nine dışarı çıkmıyordu.

Bu yüzden evine gittiler ve kapıyı açan olmayınca içeriye davetsiz girdiler. Eğer o buzdolabı olmasaydı, Toçka Nine'nin nasıl yaşadığını asla öğrenemeyeceklerdi. Ya da badanalı duvarları, bir yatağı ve başka da hiçbir şeyi olmayan bir odada nasıl yaşamadığını. Elektrik yoktu ama sefalet onsuz bile parlıyordu.

Toçka Nine'yi kilerde buldular. İpe ulaşmak için buzdolabının üstüne çıkmıştı. Düşünüyorum da, eğer hayatın boyunca insanlar arasında üşüdüysen, sonunda o soğuğun

üstüne tırmanman, bir kez olsun onun ve tüm dünyevi kaygıların üzerinde durman mazur görülebilir herhalde. Yoksulluğunun ve yalnızlığının, sanki hem onlara dokunmayasın hem de bir yere gitmesinler diye hediye paketine sarılmış alametinin üzerine tırmanman mazur görülebilir.

İşte buydu Toçka Nine'nin şansı. Şans bunun neresinde diyeceksiniz. Bazen hızlı bir son için gereken yüksekliğe erişmeni sağlayan şeyde saklıdır şans. Ya da gömülmen için vakitlice bulunmanda. Veya hikâyenin anlatılmasında. Gecikmeli de olsa.

Bir Bulgar Gülü

EV DİĞER KÖY EVLERİ GİBİYDİ – hayvanlar için daha fazla, insanlar için daha az yeri vardı. Onlar, köydeki insanlar, hayatlarını yaşamaktan çok hayvanlarla zaman geçiriyor zaten, çok odayı ne yapsınlar. Ocağın ve sofranın etrafında bir oda ve misafir gelip gece kalırsa, çocuklar gelirse diye iki tane daha. Ama bu eve çocuklar gelmiyordu.

Oğlan büyük bayramlarda arardı, kız aramazdı ama hediyeler gönderirdi. Hediyeler gereksizlikleri ve kokularıyla birbirine benzerdi. Kokuları anneyi hiç gitmediği uzak yerlere götürürdü, ama hayallere kapılmazdı. Güzel kokuyor, demek yavrum iyi, diyordu kendine. Yıllar geçtikçe hediyeleri ayrı bir odada biriktirmeye başladı, kendini oraya kapatıp susardı, bazen ağlardı. Odadan çıktığında, ona bahşedilmiş olan ve çoğunlukla misler gibi Bulgar gülü kokan bu uzak dünya, saçları ve elbiselerine sinmiş olurdu.

Ferahlatıcı mendil – gül, 3 ml. Karlovo, Bulgaristan. Cildi temizler ve ferahlatır, özgüven sağlar. Kızından aldığı mendilleri saymayı bırakmıştı. Eskiden birine mendil

göndermenin farklı anlamları varmış: Sağ ve salim olduğunuz, hatırladığınız ve unutulmak istemediğiniz, hayatınızı başka birinin hayatıyla birleştirmeye hazır olduğunuz gibi anlamlara gelirmiş. Mendiller çoğunlukla alıcı tarafından iade edilirmiş ama bir annenin reddetme hakkı yoktur. Bu nedenle sadece kabul ediyordu.

Gereksiz hediyeleri, kızının hayal ettiği evine ait eşyalarmış gibi istifleyip özenle saklıyordu. Ve bunlar odadaki en sevdiği saatlerdi. Esanslı olmalarına rağmen bu mendillerin, birlikte büyüdüğü, ömürleri bazen insanlarınkinden daha uzun olan kumaş mendiller gibi olmadığını düşünmekten, ikisini kıyaslamaktan kaçınırdı. Çocuğunun gönderdikleri kâğıttandı, birkaç nefesten ve biraz daha fazla iç çekişten sonra buharlaşan bir şeye batırılmıştı. Gözyaşlarını onlarla silemiyordu, gözleri parfümden acıyordu. İnceydiler, şeffaftılar ve kolayca yırtılıyorlardı.

Başka mendiller de vardı. Onların resimleri güllü değil, bir çift erkek ayakkabılıydı – yepyeni, parlak ve muhtemelen çok pahalı. Anne öyle düşünüyordu. Bunun bir işaret olduğuna inanmak istiyordu – kızı iyi bir adama denk gelmiş, ama daha çok bu ayakkabıların evladını nasıl ezdiğini düşünüyordu. Böyle düşündüğünde, boğazına uzunca bir süre bir şey takılıyor, nefesini zorluyordu, sesi kısılıyordu. Kısık sesiyle kendini saksağan gibi hissediyordu. Sonra dışarı çıkıp ön kapıdan eve bakıyordu, insanların evin karşısına saksağan konarsa yakında misafir gelir dediğini duymuştu. Ama misafir gelmiyordu. Sadece hediyeler.

Bazen kızı küçük şampuan şişeleri ve naylon boneler gönderiyordu. Kapaklarını açmaya cesaret edemiyordu, o minik narin şişelere kıyamıyordu, hem bu lüksü ağarmış saçları için harcamanın ne gereği vardı? Onun yerine yazılarını okuyordu ve evladının başına gelenleri tahmin etmeye çalışıyordu. Başaramıyordu. Kelimelerin çoğu yabancı dilde yazılmıştı, Bulgarca olanlar ise kulağına tuhaf ve yabancı geliyordu: *best western, palas, metropolitan, plaza, spa, apart, central* ve *grand*. Her seferinde bir kelime tekrarlanıyordu – hotel.

Evladının herhalde çok seyahat ettiğini ve otellerde kaldığını düşündü. Onu önemli, köye gönderdiği şu komik naylon boneler gibi değil güzel şapkalı bir hanımefendi olarak hayal etti. Yanında da o pahalı parlak ayakkabılı beyefendi yürüyor. Ve nereden geçerlerse geçsinler, herkes onları fark ediyor, arkalarından dönüp bakıyor, yorum yapıyor, onları kıskanıyor. Küçükken ona nazara karşı kırmızı ip bağlardı. Artık evlatlarını kötü insanlardan koruması için Meryem Ana'ya dua ediyordu ama her ihtimale karşı zihninde kollarına kırmızı ipler takarak duayı kuvvetlendiriyordu. Daimi bir *marteniçka*,[19] zihnin koruyucu renklerini duaların beyazıyla iç içe geçirerek onu çocuklarına bağlıyordu.

Bir keresinde büyük bir hediye aldı. Beyaz bir bornoz ve havlu, üstlerinde altın işlemeli GD harfleri, onların üstünde ise bir taç. Kızının isminin harfleri değildi ama kime ait olduklarını düşünmek istemiyordu. Bunun yerine harflerde şifreli bir mesaj görmeyi tercih etti, anne ruhunun ih-

tiyaçlarına göre her seferinde farklı oluyordu: *gülümsemen dileğiyle, gözlerin dolmasın, güzellikler dilerim, günlerim dopdolu*, ama en önemlisi, *geri döneceğim.*

Bu öyküdeki baba bir kez bile ortaya çıkmaz. Susar ve satır aralarında sigara içer. Hediyelerin durduğu odaya girmez, bu acı müzesini kaldıracak gücü yoktur. Gücü onu daha ilk şampuanlarla terk etmiştir. *Geneleve düşmüş.* Ve bir gün bu odadaki her şeyi yakmak, onu yeniden boyayıp çocuk karyolalarını ve masum yılları geri getirmek gelir içinden.